

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально – науковий інститут економіки
Фінансово-економічний факультет
Кафедра міжнародних відносин і аудиту
ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеню бакалавра

студента Міщенко Анастасії Артемівни
(ПІБ)

академічної групи 291-18-1
(шифр)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(офіційна назва)

на тему: «Становлення та розвиток українсько – польських відносин»

(назва за наказом ректора)

	Прізвище, ініціали	Оцінка	Підпис
Керівник роботи	Перфільєва А.О.		
Рецензент			
Нормоконтроль	Перфільєва А.О.		

Дніпро
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:
завідувач кафедри
міжнародних
відносин і аудиту
Пашкевич М.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«__» _____ року

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню роботи ступеню бакалавра

Студенту Міщенко А.А. академічної групи 291-18-1
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(код і назва спеціальності)

за освітньо-професійною програмою «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(офіційна назва)

на тему:

«Становлення та розвиток українсько – польських відносин»

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» від _____
№ _____

Розділ	Зміст	Термін
1	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 1991- 2004 рр	21.04.22 – 06.05.22
2	ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 2005-2013 РР.: ВІД СТРАТЕГІЧНОГО ДО ПРАГМАТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА	06.05.22- 21.05.22
3	УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІСЛЯ 2014 Р	23.05.22- 08.06.22

Завдання видано

(підпис керівника)

Перфільєва А.О.
(прізвище, ініціали)

Дата видачі 20.04.2022 р.

Дата подання до екзаменаційної комісії 9.06.2022 р.

Прийнято до виконання

(підпис)

Міщенко А.А.
(прізвище, ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота : 70 с., 0 рис., 0 табл., джерел 60.

Предмет дослідження: українсько-польські відносини на сучасному етапі.

Мета роботи: визначення та аналіз основних етапів, сфер співпраці, проблем і тенденцій у розвитку сучасних українсько-польських відносинах.

Методологія дослідження: історичний, компаративний методи, системний підхід, аналіз, синтез, індукція.

Результати дослідження та їх новизна. У роботі розглянуті та проаналізовані основні етапи та досягнення новітніх українсько-польських відносин; визначені умови, сфери співпраці та тенденції, які формують порядок денний двосторонніх відносин. Особлива увага приділена аналізу відносин України та Польщі після 2014 р. і наявних проблем у діалозі країн – реституції культурних цінностей та історичних питань.

Результати досліджень можуть бути застосовані при написанні наукових статей з тематики українсько-польських відносин і при розробці спецкурсів, присвячених вивченню двосторонніх відносин України з сусідніми країнами.

Перелік ключових слів: СТРАТЕГІЧНЕ ПАРТНЕРСТВО, УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ, ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ, ПОЛІТИЧНИЙ ДІАЛОГ, ІСТОРИЧНІ ПИТАННЯ, ПРИКОРДОННА СПІВПРАЦЯ.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 1991- 2004 рр	7
1.1. Двосторонні відносини України і Польщі у першій половині 1990-х рр.: від романтизму до розчарування	7
1.2. Ера стратегічного партнерства України і Польщі (1996-2004)	14
РОЗДІЛ 2 ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 2005-2013 РР.: ВІД СТРАТЕГІЧНОГО ДО ПРАГМАТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА	23
2.1. Двосторонні відносини за часів президентства В. Ющенко	23
2.2. Українсько-польські відносини за часів президентства В. Януковича	29
РОЗДІЛ 3 УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІСЛЯ 2014 Р	34
3.1. Відносини України і Польщі після «Революції Гідності»	34
3.2. Проблемні питання в сучасних українсько-польських відносинах	44
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62
ДОДАТОК А	69

ВСТУП

Після 2014 р. європейська інтеграція стала безальтернативним вектором зовнішньої політики України. На цьому шляху Україні не лише слід ретельно вивчати досвід західних сусідів, які вже пройшли цей шлях, а й вибудовувати з ними добросусідські та стратегічні відносини, щоб полегшати собі приєднання до Європейського Союзу. Факт сусідства, спільного кордону та історії створює у двосторонніх відносинах розширені рамки співпраці та проблеми.

У цьому контексті відносини з Польщею як найбільшим західним сусідом (за територією, протяжністю спільного кордону, товарообігом) та партнером є стратегічно важливими для реалізації зовнішньополітичних інтересів України. Український і польський народи поєднують сторіччя історії і сусідства, сповнені як спільних досягнень, так і трагічних подій і конфліктів. Обидві держави мають схожі погляди на питання безпеки у регіоні, енергетики, європейської інтеграції. Ці сфери разом з питаннями прикордонної співпраці, торгівлі формують порядок денний українсько-польських відносин на сучасному етапі. З іншого боку, досі у відносинах країн невирішеною залишається чутлива тема різного трактування та ставлення до історичних подій і трагедій, особливо під час Другої світової війни.

Тематика українсько-польських відносин є доволі розробленою у науковій літературі фахівцями з історії та міжнародних відносин. Серед дослідників, які вивчали її, можна виділити М. Алексієвця, М. Криштановича, К. Мелекесцева, А. Киридона, І. Ільчук, Л. Стрільчук. Разом із цим, певною вадю наукових робіт з українсько-польських відносин є недостатнє вивчення відносин країн після 2014 р. Інша проблема полягає у тому, що дослідники переважно фокусуються на вивченні українсько-польських відносин на конкретних етапах, пов'язаних з періодами президенства тих чи інших осіб, а не цілісному баченні тенденцій і еволюції двосторонніх відносин.

Предметом роботи є українсько-польські відносини на сучасному етапі. Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з 1990 р. і до сьогодні,

тобто останні три десятиріччя з моменту здобуття Україною та Польщею політичної незалежності.

Метою роботи є визначення та аналіз основних етапів, сфер співпраці, проблем і тенденцій у розвитку сучасних українсько-польських відносинах. До завдань, вирішення яких веде до реалізації мети, ми відносимо:

- висвітлити процес становлення українсько-польських відносин на міждержавному рівні у першій половині 1990-х рр.;
- визначити передумови, зміст і успішність ери стратегічного партнерства за часів президентства Л. Кучми і А. Квасневського;
- розглянути динаміку, характеристику і зміну пріоритетів українсько-польських відносин у 2004-2013 рр.;
- визначити нові умови, виклики й підходи у відносинах України і Польщі після «Революції Гідності» 2014 р.
- проаналізувати проблемні питання в сучасних українсько-польських відносинах.

Методологічною основою роботи є історичний та порівняльний методи, а також системний підхід. Історичний метод дозволив хронологічно представити еволюцію двосторонніх відносин країн, виокремити ключові події, документи та умови, які впливали на вибудовування співпраці сторін. Компаративний метод дозволив зробити висновки про характерні ознаки і відмінності різних етапів українсько-польських відносин протягом 30 років. Завдяки системному підходу вдалося розглянути відносини України і Польщі як цілісне явище, якому притаманні власні умови, ознаки, рушійні сили, тенденції та проблеми. Також у роботі використані загальнонаукові методи аналізу, синтезу, індукції.

Структура роботи обумовлена її завданнями та предметом. Бакалаврська робота складається із вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 62 сторінки та 6 сторінок списку використаних джерел (60 посилань).

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 1991- 2004 рр.

1.1. Двосторонні відносини України і Польщі у першій половині 1990-х рр.: від романтизму до розчарування

Українсько-польські відносини пройшли тривалий і суперечливий шлях, в якому мали місце як добросусідські відносини, так і трагічні моменти. Відносини країн повною мірою відображають геополітичні процеси Східній Європі та ЄС, аналогічні погляди країн на регіональну безпеку, спільний інтерес до співпраці. Двосторонні відносини розвиваються під впливом широкого спектру чинників – територіальної близькості, тісних економічних зв'язків, культурно-історичних чинників, внутрішньополітичних процесів у країнах.

Але головне, що з середини 1990-х рр. Польща виступає одним з головних адвокатів інтересів України в Європі, а Варшава та Київ сприймають один одного як стратегічних партнерів, хоча в різні періоди зміст і практичне наповнення цих відносин змінюється в залежності від обставин.

Тектонічні геополітичні зміни у Європі наприкінці ХХ ст. – розпад СРСР і Організації Варшавського Договору, здобуття Польщею та Україною політичної незалежності – відкрили нову сторінку, модель співпраці в українсько-польських відносинах. Республіка Польща першою серед зарубіжних країн 2 грудня 1991 р. визнала незалежність нашої країни [17, с. 39].

Разом із тим, активне налагодження політичних і дипломатичних контактів між країнами розпочалось ще у другій половині 1980-х рр., що було пов'язано з падінням комуністичних режимів у Східній Європі та лібералізацією всередині СРСР. Так 27 липня 1990 р. Сейм Польщі схвалив резолюцію, в якій підтримав проголошення Декларації про державний суверенітет України [16, с. 90]. Польська сторона декларували бажання будувати відносини з українцями як рівними і близькими. У свою чергу 9

жовтня 1990 р. Верховна Рада УРСР ухвалила заяву, в якій висловила переконання, що обидві країни відкриють новий етап у відносинах.

Першим сигналом щодо готовності влади Республіки Польща до контактів на високому рівні з керівництвом УРСР став візит до Києва міністра закордонних справ Республіки Польщі К. Скубішевського 13 жовтня 1990 р. За результатами переговорів керівники МЗС Польщі та УРСР К. Скубішевський та А. Зленко підписали Декларацію про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин [9, с. 124]. У документі країни декларували взаємне прагнення до встановлення добросусідських відносин, які б будувалися на основі принципів Статуту ООН, Гельсінського заключного акту. Одним з ключових моментів Декларації 1990 р. стала позиція, що країни не мають територіальних претензій і не прагнуть висувати їх у майбутньому, а існуючий українсько-польський кордон розглядають як непорушний і важливим для безпеки у Європі. Також сторони зобов'язалися забезпечити права національних меншин.

Також міністри домовилися розпочати переговори про обмін торговими, дипломатичними і консульськими представництвами.

Паралельно демократичні сили, що прийшли до влади у Польщі, прагнули встановити контакти з опозиційними силами в Україні. У вересні 1989 р. група польських депутатів з руху «Солідарність» у якості гостей відвідала установчий з'їзд «Народного Руху України». У 1989 р. польські політики та урядовці разом з представниками «Народного Руху» обговорювали ідею створення євро регіону «Карпати» за участю українських областей.

Польська влада позитивно сприйняла проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Вже 26 серпня у урядовому виданні “PrzeglądRządowy” було опубліковано заяву польського МЗС, в якій відзначалася підтримка українського народу у прагненні мати власну незалежну державу, самостійно вести зовнішню та внутрішню політику. Наприкінці серпня постанови з вітанням рішення ВРУ прийняли Сенат та Сейм Польщі [16, с. 93].

3 вересня 1991 р. українське МЗС направило до Варшави пропозицію встановити дипломатичні відносини. За результатами зустрічі 8 вересня міністри закордонних справ України і Польщі підписали Комюніке про встановлення дипломатичних відносин. Була досягнута домовленість встановити консульські відносини у листопаді, а протягом шести місяців відкрити офіційні посольства. До встановлення дипломатичних відносин міждержавні контакти повинні були здійснюватися через спеціальних представників урядів [29, с. 155]. Їх завданням мала стати підготовка до встановлення дипломатичних відносин. Представником України у Варшаві став Теодозій Старак, а польський уряд спрямував до Києва дипломата Єжи Козакевича, які взяли на себе роль квазіпослів.

4 жовтня 1991 р. Варшаву відвідав прем'єр-міністр України В. Фокін для зустрічей з польським керівництвом. За результатами цього візиту уряди країн підписали угоду про торгово-економічне співробітництво та протокол між МЗС про проведення регулярних політичних консультацій.

1 грудня 1991 р. українці на референдумі підтримали ідею незалежності. Вже наступного дня Польща і Канада першими визнали нову державу в Європі. Через різницю у часі першою виявилася Польща. Протягом 1990-х рр. українські політики та публіцисти неодноразово підкреслювали цей факт як прояв дружніх і тісних відносин між країнами.

4 січня 1992 р. між країнами були встановлені дипломатичні відносини. Першим повноважним послом Республіки Польща в Україні став Є. Козакевич (1 лютого 1992 р.) [20, с. 157]. Українське посольство у Польщі очолив дипломат А. Шевчук як представник уряду. Першим ж повноважним послом України у Польщі став Г. Удовенко, призначений у вересні 1992 р. До цього відрядження він працював на посаді заступника керівника МЗС і представника України при ООН.

У 1992-1993 рр. паралельно з офіційними посольства активно діяли різні делегації урядових експертів. На них було покладено завдання вирішення ряду складних питань, які до розпаду СРСР належали до сфери компетенції

союзного МЗС у Москві, а після 1991 р. потребували вирішення на міжурядовому рівні – візовий режим, безпека кордонів. Зокрема, такі делегації підготували Угоду про пункти пропуску через державний кордон, підписану у травні 1992 р.

З точки зору національних інтересів Польщі, які передбачали рух на Захід і позбавлення залишків впливу Росії, проголошення незалежності України стало доленосним подарунком і величезним геостратегічним шансом для стримування РФ від відродження імперських потуг у довгостроковій перспективі. Україна тут виступала буферною зоною і врівноважувала вплив Москви на пострадянському просторі. На цьому шляху Варшава діяла максимально обережно, щоб не псувати відносин з Москвою, оскільки радянські війська ще не повністю були виведені з території країни. Тому східна політика Польщі у 1989-1992 рр. спиралася на концепцію «двосторонності». Вона поєднувала підтримку нормальних відносин з Москвою та паралельне налагодження контактів з комуністичною владою в інших радянських республіках – Латвії, Литві, Естонії, Україні, Білорусії. Одним з проявів такої двозначності став той факт, що 2 грудня 1991 р. Польща першою визнала незалежність України, а 5 грудня польський президент Л. Валенса в інтерв'ю російській пресі підтримав прагнення М. Горбачова зберегти СРСР [52, с. 253].

Після розпаду СРСР Польща відмовилася від концепції «двосторонності», але на східному напрямку її елементи збереглися у політиці балансування Польщі між РФ та Україною. У першій половині 1990-х рр. польські політики, дипломати шукали нову формулу східної політики. Уряд Я.Ольшевського (грудень 1991 – червень 1992 р.) з романтичним настроєм виступав за зближення з Україною та поступове дистанціювання від Росії. Паралельно на початку 1990-х рр. у Польщі відроджувалась і набувала популярності серед політиків ідея «Міжмор'я» – союзу середніх і малих країн Балто-Чорноморського регіону, де Україна грала важливу роль. Наступний польський уряд Г. Сухоцької (липень 1992 р. – травень 1993 р.) був більш прагматичним [19, с. 176]. Тодішній міністр закордонних справ К.

Скубішевський, щоб зберігати простір для маневрів, запропонував підхід «рівної відстані» щодо Києва та Москви.

18 травня 1992 р. під час першого візиту Президента України Л. Кравчука до Польщі був підписаний «Договір між Україною та Республікою Польща про добросусідство, дружні відносини та співробітництво». Договір став правовою рамкою українсько-польських відносин на наступне десятиріччя. Згідно з договором, країни у двосторонніх відносинах зобов'язались спиратись на принципи міжнародного права – територіальної цілісності, непорушності кордонів, мирне врегулювання суперечок [12, с. 233]. Також у документі були закріплені широкі можливості для національних меншин, декларувалась прагнення країн до зміцнення дружби та добросусідства.

Українська влада розглядала підписання договору про добросусідство з Польщею як інструмент зміцнення позицій у відносинах з РФ. Для Польщі цей договір означав зміцнення відносин з Києвом на противагу Москві.

У грудні 1992 р. Київ з офіційним візитом відвідав голова польської дипломатії К. Скубішевський, де провів зустрічі з президентом Л. Кравчуком, прем'єр-міністром Л. Кучмою і міністром закордонних справ А. Зленко. Порядок денний переговорів склали посилення співпраці в торгово-економічній сфері, прикордонна співпраця в рамках Карпатського європерегіону.

У відповідь на цей візит 24-25 травня 1993 р. відбувся візит польського президента Л. Валенси до Києва [12, с. 235]. Його результатом стало рішення про створення Консультаційного комітету президентів України та Польщі. Цей інституційний механізм був покликаний забезпечити постійний діалог на рівні урядовців країн, сприяти розвитку співпраці. У подальшому до порядку денного органу увійшли майже всі питання і аспекти двосторонніх відносин.

Ідею створення консультаційного комітете запропонував у грудні 1992 р. польський президент Л. Валенса. Вже 12 січня 1993 р. був підписаний протокол про його створення, а наприкінці квітня був затверджений статут цього органу. Комітет очолили голова Служби із закордонних справ Адміністрації Президента А. Бутейко та голова Бюро національної безпеки Польщі Єжі

Мілевський [13, с. 144]. Свої перші засідання Консультаційний комітет президентів України та Польщі провів у травні і листопаді 1993 р. відповідно у Києві та Варшаві.

У розвиток положень Договору про добросусідство 1992 р. керівники МЗС у березні 1994 р. підписали Декларацію про принципи формування українсько-польського партнерства [19, с. 180]. У ній вперше було заявлено, що двосторонні відносини мають стратегічне значення для країн. Документ окреслив ряд засад партнерства:

- політичну самостійність Польщі та України як стратегічну цінність та елемент безпеки один одного;
- посилення взаємовигідного економічного співробітництва країн;
- прагнення обох країн інтегруватись до європейських інституцій, зокрема ЄС і НАТО;
- вірність демократичним принципам, нормам і цінностям як основи для майбутніх політичних трансформацій;
- широке залучення прикордонних областей до соціально-економічного і культурного співробітництва, активізація транскордонної співпраці.

В цілому більшість дослідників і експертів оцінюють період 1993-1995 рр. як період стагнації українсько-польських відносин. З осені 1993 р. дипломатичні контакти між країнами на високому рівні були зведені до мінімуму. Головною причиною стала турбулентність в Україні – президентські та парламентські вибори 1994 р., боротьба навколо прийняття нової Конституції, а також обережна позиція Варшави щодо активності української сторони. Так у 1993 р. Польща, як і інші країни Вишеградської групи не підтримали прагнення Києва вступити до цього об'єднання, вважаючи, що це гальмуватиме розвиток організації. У 1993-1995 рр. у двосторонніх відносинах відчувалося наростання недовіри.

Адміністрація нового президента України Л. Кучми у перші роки основну увагу приділяла формуванню відносин з США та РФ, врегулюванню проблеми ядерної зброї. До того ж, під час першої каденції Кучма дотримувався більше

проросійської орієнтації, що не могло не позначитись на його зовнішній політиці. У цьому контексті відносинам з Польщею приділялось менше уваги. У 1993-1995 рр. Консультаційний комітет президентів провів лише дві зустрічі.

З іншого боку, повністю взаємини з Польщею не випали з дипломатичного фокусу Києва. З приходом до влади президента Л. Кучми відбулись зміни на чолі МЗС. Новим міністром закордонних справ замість А. Зленко став Г. Удовенко, який у 1992-1994 р. працював послом України в Польщі [20, с. 158].

Іншою чутливою проблемою в українсько-польських відносинах у 1993-1995 рр. було питання вступу Польщі до НАТО. Українська влада не виявляла інтересу до членства у Північноатлантичному альянсі, вважаючи, що нейтралітет і багатовекторність для Києва створюють набагато більше можливостей. Разом із тим, українське керівництво дуже стримано ставилося до польських прагнень приєднатись до альянсу. У практичному вимірі Україна була зацікавлена у тому, щоб процес приєднання Польщі до НАТО тривав якомога довше. Тому у заявах і коментарях українських урядовців, експертів лунало багато побоювань.

Кардинальна зміна позиції української дипломатії сталася у 1995 р. На той стало зрозуміло, що заперечення з боку України щодо вступу до НАТО західних сусідів (Румунії, Польщі, Угорщини, Словаччини) ні до чого не призведуть, лише породжуватимуть напругу у двосторонніх відносинах. Після візиту президента США Б. Клінтона в Україну у 1995 р. українська влада змінила позицію. Новий підхід Києва підтримував вступ до Альянсу країн Центрально-Східної Європи відповідно до формули, що вступ до НАТО є суверенним правом держав [20, с. 161].

Такий кардинальний поворот у позиції щодо країн ЦСЄ і НАТО сформував у польської еліти думку про необхідність і можливість ширшого залучення Києва до європейських процесів і структур. Так у 1995 р. Польща підтримала прагнення України приєднатися до Центральноєвропейської ініціативи. У цей рік Варшава саме головувала у цьому об'єднанні і сприяла

Україні, а через рік Квасневський запросив президента Л. Кучму на саміт цієї організації в Ланьцуті [28, с. 39]. Сама ідея долучити Україну до Центральної Європи виглядала для поляків привабливою у стратегічній перспективі.

Динаміка українсько-польських відносин у першій половині 1990-х рр. прямо відображалася й в дипломатичній мові. У перші роки після проголошення української незалежності термін «стратегічне партнерство» в офіційних заявах і документах взагалі не використовувався. Щодо відносин з Польщею вітчизняні урядовці і дипломати вживали поняття «тісне партнерство», «партнерство» та «добросусідські відносини». У серпні 1993 р. польський прем'єр Г. Сухоцька на одному з експертних форумів вперше висловила ідею про визнання України як стратегічного партнера. У 1994 р. у Декларації про принципи формування українсько-польського партнерства було відзначено стратегічне значення цих відносин. На офіційному рівні формулювання «стратегічне партнерство» вперше з'являється у повідомленні про результати засідання Консультативного комітету президентів України і Польщі 28 вересня 1995 р.

1.2. Ера стратегічного партнерства України і Польщі (1996-2004)

Ситуація змінилась у 1996-1997 рр. зі стабілізацією суспільно-політичної ситуації в Україні та приходом до влади у Польщі президента О. Квасневського (1995). Останній одразу заявив про зацікавленість у зміцненні співробітництва з Україною. Також після перших років президентства Л. Кучма почав проводити політику балансування, щоб зменшити російський вплив. Зміцнення відносин з Польщею як лідером посткомуністичних трансформацій у Східній Європі та союзником США виглядала для Києва логічним кроком.

З другої половини 1990-х рр. відносини Києва та Варшави почали набувати ознак стратегічного партнерства, що підкріплювалось активністю контактів на політичному рівні, нормативною базою.

Зближення України і Польщі у другій половині 1990-х рр. було зумовлено і низкою зовнішньополітичних чинників. По-перше, адміністрація Кучми після врегулювання відносин, підписання Договору про дружбу і співробітництво з РФ у 1997 р. все більше надавала пріоритет відносинам з ЄС і шукали партнерів на цьому шляху. У політичних колах було прийнято говорити про поворот на Захід. По-друге, зближення України і Польщі заохочували США, позиція яких була важливою для обох країн. Після візиту президента Б. Клінтона у Київ у травні 1995 р., у пресі все частіше обговорювалась ідея стратегічного партнерства між Україною і Польщею як найбільших держав Східної Європи.

Ключовим для цього процесу експерти вважають 1996 р. У січні 1996 р. у Парижі відбулась перша зустріч президентів України та Польщі Л. Кучми та А. Квасневського. Лідери домовились відродити діяльність Консультаційного комітету президентів [20, с. 162]

Під час візиту Л. Кучми до Польщі у червні 1996 р. президенти підписали два значимі документи – Меморандум про стратегічне партнерство Польщі і України та «Спільну Декларація Президента України і Президента Республіки Польща» від 25 червня 1996 р. –, які засвідчили курс на перехід рівня двосторонніх відносин на новий рівень. Обидва документи чітко декларували курс на встановлення стратегічного партнерства. Тоді ж було ухвалене рішення про те, що Консультативний комітет президентів буде збиратись 4 рази на рік.

У подальшому діяльність комітету значно активізувалася, але засідання відбувались не завжди за графіком. В цілому у 1996-2004 рр. консультативний комітет збирався 13 разів, водночас самі президенти провели понад 30 зустрічей.

Окрім двосторонніх переговорів, під час візиту Л. Кучма на запрошення польського колеги взяв участь у саміті Центральноевропейської ініціативи, що засвідчили визнання країнами ЦЄС важливості України для безпеки у регіоні.

У 1996 р. президенти України і Польщі здійснили 4 офіційні візити один до одного, частота зустрічей українського президента з польським колегою була значно більшою, ніж з іншими головами держав. Також у 1996 р. уряди

країн підписали угоду про безвізовий режим (набула чинності у серпні 1997 р.), згідно з якою була спрощена процедури перетину кордону, скасовані ряд вимог. У цей період Польща активно підтримувала набуття Україною членства в Раді Європи, Центральноєвропейській ініціативі, Хартію «Україна – НАТО».

Під час візиту О. Квасневського до Києва 21 травня 1997 р. президенти підписали спільну заяву «До порозуміння та єднання». У Преамбулі документу відзначалось: «Замовчування або одностороннє висвітлення фактів спільної історії не залікують біль скривджених та їхніх близьких, не сприятимуть поглибленню взаєморозуміння між нашими народами. Дорога до справжньої дружби веде перед усім через правду і взаємне порозуміння. Усвідомлюємо, що жодна мета не може бути виправданням злочинів, насильства і застосування загальної відповідальності»[11, с. 89]. Підписання цієї заяви демонструвало прагнення завершити період політичних суперечок між країнами щодо складних сторінок спільної історії у часи Другої світової війни (діяльність УПА, ОУН, операція «Вісла»). Як і документи 1996 р. заява оперувала терміном «стратегічне партнерство» щодо відносин країн.

У подальшому президент Л. Кучма назвав українсько-польську заяву про порозуміння однією з досягнень вітчизняної дипломатії у 1997 р. Водночас, як показали подальші події, заява президентів не принесла очікуваних результатів. Гострі суперечки навколо історичних питань між країнами не припинились, але з центрального рівня вони перемістились на рівень місцевої влади, журналістів, інтелектуалів і істориків.

Принциповою зміною у двосторонніх відносинах у 1996-2004 рр. стала домовленість повноцінно розбудовувати стратегічне партнерство, наповнювати його практичним змістом, а питання історичних суперечок винести розглядати в окремій площині, щоб не прив'язувати увесь спектр відносин країн до прогресу в складній і чутливій сфері історичної пам'яті [16, с. 95]. Близькість позицій країн щодо питань безпеки, енергетики, європейської інтеграції сприяла їх зближенню. Так з чинної нормативно-правової бази між країнами

понад половину документів були підписано саме за часів президенства Л. Кучми і А. Квасневського.

Як відзначав тодішній посол Польщі в Україні М. Зюлковські, «Україна посідає ключове місце у східній політиці Польщі, в основі якої лежить принцип доброго сусідства. Під стратегічним партнерством між країнами ми розуміємо сприяння інтеграції України в європейську спільноту, без чого архітектура регіону була б неповною».

Серед головних передумов формування відносин українсько-польського стратегічного партнерства можна виділити такі:

- співставний на середину 1990-х рр. економічний, технологічний та військовий потенціал країн;
- ключове положення у Центрально-Східній Європі, аналогічні погляди на питання безпеки та структурування регіону;
- спільне прагнення до інтеграції у європейську спільноту та структури;
- взаємна зацікавленість країн у встановленні стратегічних відносин.

Президент Квасневський одним з перших сформулював концепцію Польщі як адвоката інтересів України у Європі, вбачаючи у союзі Варшави та Києва запоруку регіональної безпеки та недопущення відродження імперських амбіцій Росії. Польська влада вирішила підтримати Україну на шляху до НАТО та ЄС, налагодженні діалогу з США та Західною Європою. Слід також відзначити, що між Кучмою та Квасневським швидко встановились дружні відносини.

Концептуальні засади зовнішньої політики Польщі на східному напрямку остаточно сформувались за часів уряду Є. Бузека (1997-2001). Основні завдання Варшави у відносинах з Києвом включали підтримку зближення України з ЄС та НАТО, зміцненні стратегічного партнерства у політичній і економічній сферах, підтримці внутрішніх реформ, привернення уваги Вашингтону та Брюсселя до перспектив України. Вбачаючи у «входженні» України до Європи вагомій вигоді для себе, Польща почала активніше лобювати її інтереси перед європейськими політиками та бюрократами.

У 1997 р. Польща почала переговори щодо вступу країни до Європейського Союзу, а в 1999 р. вступила до НАТО, що надало українсько-польському діалогу нового виміру. У зовнішній політиці щодо України польська влада прагнула вирішити подвійне завдання. З одного, підтримати офіційний Київ у прагненні інтегруватись до Європи, а з іншого, посилити двосторонню співпрацю, щоб не допустити перетворення українсько-польського кордону на нову розділову лінію на континенті. У вересні 1998 р. міністри закордонних справ України і Польщі у Києві домовились активізувати двосторонню взаємодію, особливо у питаннях прикордонної співпраці, для того, щоб мінімізувати можливі негативні наслідки від розширення ЄС. Тоді ж голова польського МЗС Б. Геремек запевнив, що його країна і надалі активно сприятиме Україні на шляху наближення до Європи, зокрема у наданні статусу асоційованого члена ЄС. До речі, вже через місяць, у жовтні того ж року, на саміті Україна-ЄС українська сторона вперше заявила про бажання отримати асоційоване членство [7, с. 20].

У березні 1999 р. у Києві під патронатом прем'єр-міністрів країн пройшла перша українсько-польська конференція з питань європейської інтеграції, у якій брали участь експерти на урядовці з різних державних відомств. Але в цілому 1999 р. у двосторонніх відносинах відзначився спадом активності та контактів. Це було викликано політичними чинниками. В Україні цей період припав на президентські вибори, у результаті яких президент Л. Кучма був переобраний на другий термін. Польща у цей час завершила всі процедури зі вступу до НАТО.

Протягом 1998-1999 р. у порядку денному українсько-польських відносин домінували два питання – реалізація проекту будівництва нафтопроводу Одеса – Броди, який передбачав прокачку каспійської нафти з чорноморських портів до Польщі; та відновлення Меморіалу львівських орлят. Останній був військовим меморіалом на Личаківському кладовищі у Львові, де були поховані польські вояки, загиблі у боях проти ЗУНР і більшовиків у 1918-1920-х рр. На початку 1990х-х рр. польська сторона висловила намір відновити меморіал,

зруйнований в 1971 р. У 1998 р. Львівська міська рада погодила передачу земельної ділянки на кладовищі під відновлення польського меморіалу. Однак роботи з відбудови постійно гальмувалися політичними суперечками навколо написів і табличок. Як результат, питання залишалося невирішеним до 2005 р.

Тема будівництва нафтопроводу Одеса-Броди була більш прагматичною. Її активно опрацьовували уряди країн. Зокрема, це питання стало центральним для обговорення під час візиту польського прем'єр-міністра Є. Бузека до Києва у лютому 1999 р. Польська сторона лобіювала ідею продовження нафтопроводу з Брод Львівської області до Гданська.

Період 2000-2004 рр. в українсько-польських відносинах характеризується стагнацією і певним охолодженням. Практичне наповнення цих відносин явно не відповідало статусу стратегічного партнерства. У 2000 р. О. Квасневський був переобраний на другий президентський термін. Після вступу до НАТО у зовнішній політиці Польщі головним пріоритетом став рух до членства в ЄС, куди у підсумку країна увійшла під час великої хвилі розширення у 2004 р.

Тому у першій половині 2000-х рр. польська зовнішня політика повністю була орієнтована на укріплення відносин з провідними країнами Західної Європи та США, відповідно, східному вектору приділялося менше уваги. При цьому сам президент Квасневський докладав зусиль для підтримки динаміки контактів [10, с. 128].

У свою чергу адміністрація Кучми у першій половині 2000-х рр. опинилася у дуже складній ситуації на міжнародній арені. Восени 2000 р. невідомі викрили опозиційного журналіста Г. Гонгадзе. Його тіло було знайдено під Києвом через декілька тижнів. Опозиційні політики та ЗМІ звинуватили у вбивстві журналіста владу та особисто президента Кучму і оголосили компанію протесту «Україна без Кучми», яка охопила країну восени того року.

Навесні 2002 р. українська влада потрапила у новий міжнародний скандал. Ряд діячів і ЗМІ оприлюднили інформацію про продаж Україною

радарного комплексу «Кольчуга» режиму Іраку, який тоді перебував під збройним ембарго. Фактично у 2001-2002 рр. Л. Кучма і українська влада опинилися в напівізоляції у відносинах з ЄС і США. О. Квасневський став єдиним західним лідером, який підтримував контакт з Л. Кучмою, прагнучи не втратити можливість впливу на українську владу. Відвідуючи у жовтні 2002 р. Україну, голова польського уряду Л. Міллер зазначив, що Польща стурбована історією з «Кольчугами», але поки не буде реальних доказів Варшава не відмовиться від політики підтримки Києва на шляху до вступу до ЄС.

Окрім того, після парламентських виборів 2002 р. українська влада почала демонструвати непослідовність у зовнішньополітичній діяч. У 2002 р. президент Л. Кучма оголосив стратегічною метою Києва вступ до НАТО. У той же час Україна активно цікавилась можливістю приєднатися до проектів євразійської інтеграції на чолі з РФ, зокрема Єдиним економічним простором.

Польська дослідниця Б. Сюрмач приводить цікаву статистику з динаміки зустрічей урядовців України і Польщі на рівні президентів, прем'єр-міністрів, керівників МЗС і парламентів. У 1999 і 2000 р. таких зустрічей відбулося по 10, у 2001 р. – лише 4 (одним з найнижчих показників з 1991 р.), у 2002 р. – 6, 2003-2004 рр. – 8 зустрічей на рік. Тобто певний спад у динаміці контактів відбувся.

На цьому фоні у політичних та експертних колах в Україні існували певні побоювання, що після набуття членства в НАТО і в майбутньому в ЄС Польща знизить рівень співпраці з Україною на користь подальшої інтеграції з Заходом [54, с. 139]. Втім, такі думки не справдились, хоча динаміка двосторонніх відносин у 2002-2004 рр. справді зменшилась. У зазначений період Польща виступила з двома ініціативами на українському напрямку. У січні 2003 р. Варшава озвучила ідею про необхідність розробки Європейським Союзом східної політики щодо нових сусідів після майбутнього розширення у 2004 р. Пріоритетне місце у цій стратегії ЄС польська влада відводила Україні як найбільш близькому партнеру, включно з наданням асоційованого членства та спрощення візового режиму.

Іншою польською ініціативою стала пропозиція у листопаді 2003 р. щодо створення Парламентської асамблеї України і Польщі як додаткового формату двосторонньої співпраці. Головним завданням цієї Асамблеї вже традиційно декларувалось зближення України з європейськими структурами.

Маючи на меті посередницьку роль, Польська влада виступила ініціювала проведення у жовтні 2002 р. міжнародної конференції «Україна в Європі», на яку запросили представників української влади та опозиції. На цьому заході відбувся обмін думками українських політиків і громадських діячів, але не більше.

2003 р. в українсько-польських відносинах також спостерігалась напруга. Серед її причин – підготовка до відзначення 60-річчя Волинської трагедії, буксування відкриття Меморіалу львівським орлятам, рішення місцевої влади на Західній Україні з реабілітації вояків УПА. Попри це Польща на рівні вищого керівництва продовжувала захищати та лобіювати ідею європейської інтеграції України перед лідерами європейських країн та США.

10 травня 2003 р. Верховна Рада України і Сейм Польщі ухвалили спільну заяву з нагоди 60-ї річниці Волинської трагедії, у якій депутати закликали попри минулі події будувати українсько-польські відносини на основі добросусідства та дружби і вміти пробачати одне одного. Вже наступного дня в селі Павлівка Волинської області відбулася зустріч президентів країн для вшанування поляків, які загинули тут 1943 р. Л. Кучма заявив: «В місці, де поховані польські жертви, я хочу від усіх українців, які хочуть миру та справедливості, висловити глибоке співчуття ображеним полякам, усім, хто зазнав шкоди в цій катастрофі» [4, с. 65]. Однак попри очікування польської сторони Кучма так і не приніс вибачень за трагічні події минулого.

Після відзначення 60-річчя волинських подій напруга у відносинах Києва і Варшави зменшилася. Проявом цього стало рішення сторін оголосити 2004 р. роком Польщі в Україні, а 2005 – роком України у Польщі з метою активізації культурних контактів народів під гаслом «Україна і Польща – разом у Європі».

Затверджена у 2003 р. Стратегія національної безпеки Польщі окреслила перелік пріоритетів країни на міжнародній арені. На західному напрямку двома гарантіями забезпеченням безпеки Польщі були оголошені членство в НАТО та двостороння військово-політична співпраця зі Сполученими Штатами Америки. У східному напрямку стратегія визначали два пріоритети – прагнення розвивати партнерство з РФ і реалізацію формули стратегічних відносин з Україною.

Однак в цілому у період 2000-2004 рр. стратегічне партнерство між країнами носило декларативний характер. У цьому контексті колишній посол Польщі в Україні Є. Козакевич констатував: «Ми спостерігаємо імітацію дружби та партнерства між політичними елітами обох країн, від формули стратегічного партнерства, винайденої 1996 р., майже нічого не залишилося».

У травні 2004 р. ЄС ухвалив «Європейську стратегію сусідства». Стратегія попри польські прагнення не містила жодних обіцянок чи згадок про можливість України приєднатися до Співтовариства у найближчому майбутньому. Водночас Польща продовжувала займати активну позицію щодо надання Україні чіткої перспективи інтеграції до ЄС, виступала за те, щоб Україна у рамках стратегії сусідства отримала преференційний формат співпраці з ЄС.

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН У 2005-2013 РР.: ВІД СТРАТЕГІЧНОГО ДО ПРАГМАТИЧНОГО ПАРТНЕРСТВА

2.1. Двосторонні відносини за часів президентства В. Ющенко

Новий період в українсько-польських відносинах розпочався у 2005 р. з приходом до влади в Україні президента В. Ющенко. Підґрунтями якісної зміни двосторонніх відносин стали як зовнішньополітичні, так і внутрішньо-українські події. У травні 2004 р. Польща приєдналася до ЄС, що створило нову реальність – зовнішні кордони ЄС перемістились на західний кордон України, а всередині Європейського Союзу з'явилась країни (Польща, Латвія, Литва та Естонія), які активно лобіювали членство Києва в Співтоваристві перед Брюсселем [40, с. 168]. У грудні того ж року Польща також приєдналася до Шенгенської зони.

Іншим поворотним моментом стали президентські вибори 2004 р. в Україні та «Помаранчева революція». Масові протести проти фальсифікації результатів виборів з боку опозиційних сил і громадян у листопаді-грудні 2004 р. викликали політичну кризу. У цих умовах Польща, перш за все президент О. Квасневський, доклали великі зусилля для стабілізації ситуації.

В цілому польська влада та пересічні поляки масово симпатизували силам опозиції, які виступали за прозахідний курс і демократичні зміни. З іншого боку, офіційна Варшава уникали чітких оцінок та підтримки когось зі сторін, що могло б трактуватись як втручання у внутрішні справи. Натомість Польща виступила з пропозицією міжнародного посередництва між владою та опозицією.

Масові протести проти фальсифікацій на виборах почалися на Майдані у Києві 22 листопада 2004 р. Вже 23 листопада президент Л. Кучма завернувся до польського колеги А. Квасневського з проханням посередництва.

Група міжнародних посередників включила генерального секретаря НАТО Х. Солани, голову ОБСЄ Я. Кубіша, президентів Польщі і Литви В. Адамкуса і О. Квасневського, колишнього польського президента Л. Валенси. З польського боку, окрім двох президентів, до Києва приїхала делегація від Сейму у складі спікера Ю. Олексі, віце-спікера К. Уяздовського, лідера СДПП М. Боровського, лідера СДЛС К. Яняка. У результаті декількох раундів переговорів 26 листопада – 1 грудня 2004 р. В. Януковичу та В. Ющенко вдалось домовитись про переголосування другого туру. У підсумку перемогу здобув В. Ющенко, ставши третім президентом незалежної України.

Під час «Помаранчевої революції» в Польщі відбувались численні акції та демонстрації солідарності з протестуючими в Києві, а події в Україні на тривалий час стали головними новинами у польських ЗМІ. У Сеймі та Сенаті сформувався політичний консенсус щодо підтримки українських протестів: В. Ющенко чітко ототожнювався з вектором на європейську інтеграцію та зміцнення двосторонніх відносин. Після його перемоги все це створило дуже сприятливу атмосферу для прориву в українсько-польських відносинах у подальшому. Міністр зовнішніх справ А. Торфельд, виступаючи в Сеймі у січні 2005 р., відзначив: «Масова солідарність поляків із демократичною Україною є гарною відправною точкою для прориву у відносинах між нашими суспільствами. Ми зробимо все можливе, аби закласти надійне підґрунтя для розвитку взаємин, відчутне для мільйонів громадян по обидві сторони кордону» [3, с. 159]. Символічним було й те, що 2005 р. був проголошений роком України в Республіці Польща.

Активізація динаміки двосторонніх відносин у період 2005-2008 рр. була викликана двома зустрічними рухами. Після вступу до ЄС, пріоритети польської зовнішньої політики змінились. Якщо зовнішньополітичний курс поляків 1990-х рр. можна описати як швидкий рух на Захід, то після 2004 р., коли геополітичні цілі возз'єднання з Заходом були досягнуті, зовнішньополітична увага Варшави сфокусувалася на Центрально-Східній Європі, де Україна мала ключове значення. Президент Польщі Б. Комаровський

(2010-2015) так охарактеризував таку зміну векторів зовнішньої політики: «Членство в НАТО та ЄС дозволяє нам почуватися безпечно. Це дає також можливість визначення абсолютно нової та позбавленої старих комплексів та стереотипів східної політики» [10, с. 127].

Виходячи з цього, польська еліта прагнула посилити свою роль як лобіста прагнень Києва до європейської та євроатлантичної інтеграції. У свою чергу нова українська влада після «Помаранчевої революції» оголосила європейський курс безальтернативним вектором зовнішньої політики. На цьому шляху адміністрація В. Ющенко бачила взірцем Польщі, прагнучи орієнтуватись на її досвід реформування економіки, сектору оборони.

Заступник міністра закордонних справ Польщі В.Вашиковський у 2005 р. відзначав: «Ми маємо великий політичний капітал в Україні завдяки постійній підтримці реформ і курсу на європейську інтеграцію. З появою нової української влади перед нами відкриваються нові можливості» [60, с. 138].

Свій перший офіційний візит до Польщі на посаді президента В. Ющенко здійснив вже 11-12 квітня 2005 р. Сторони обговорили широкий спектр питань двосторонніх відносин – від перспективи добудови нафтопроводу Одеса – Броди до Гданську до культурних аспектів. О. Квасневський підтвердив, що Польща і надалі буде сприяти зближенню України з ЄС і НАТО і вступу в ці організації у майбутньому. За результатами візиту були підписані дві міжурядові угоди – про взаємне визнання дипломів про вищу освіту та співпрацю в інформаційній сфері.

Окремою темою переговорів стало питання прикордонного руху, яке стало дуже актуальним у контексті вступу Польщі до Шенгенської зони. Президенти домовились активізувати міжурядові переговори з укладання угоди про малий прикордонний рух. Згідно з нею, мешканців 30-кілометровій прикордонній зоні могли вільно перетинати кордон на підставі спеціальних документів.

Яскравим маркером поліпшення українсько-польських відносин у 2005 р. стало вирішення питання з відкриттям Меморіалу львівським орлятам у Львові.

24 червня 2005 р. за участю президентів країн поруч були відкриті польський військовий меморіал і меморіал воїнам Української Галицької Армії.

Якісною зміною в українсько-польських відносин за часів президентства В. Ющенко став їх перехід від двостороннього формату до мультилатерального. Польська еліта, прагнучи зближення Києва з ЄС, намагалась вписати традиційні питання порядку денного відносин Києва та Варшави – безпека, енергетика, торгівля, прикордонна співпраця – у більш широкий європейський контекст.

Так у 2007 р. у Братиславі на конференції спікерів парламентів країн-членів ЄС Польща ініціювала питання перегляду позиції Європейського Союзу щодо України. Польські представники виступили за надання Києву гарантій чи принаймні запевнень на офіційному рівні у європейських перспективах (чітких тез, що Україна колись приєднається до Співтовариства)[55, с. 28].

Слід відзначити, що у зазначений період позиції Варшави та Брюсселя щодо України не були синхронними. Польща лобіювало надання Україні статусу асоційованого члена або особливого формату відносин з ЄС. Брюссель прагнув сформулювати таку стратегію щодо східних сусідів, яка б охопила якомога більшу кількість країн, не виділяючи з фаворитів і аутсайдерів у взаємодії з ЄС. Тому більшість пропозицій Варшави не знаходили відгук у Брюсселі, але створювали сприятливий фон для зближення ЄС і України.

У травні 2008 р. Польща і Швеція представили на Раді ЄС свою концепцію бачення відносин Співтовариства зі східними сусідами – «Східне партнерство». Цей формат об'єднав шість країн – Україну, Вірменію, Азербайджан, Молдову, Грузію та Білорусь – та був започаткований 7 травня 2009 р. на саміті ЄС у Празі. Він охопив країни з різним рівнем розвитку відносин і амбіцій щодо інтеграції з Європейським Союзом, але не містив згадок щодо можливості членства в ЄС.

Двосторонній діалог України і Польщі у 2005-2008 рр. також демонстрував активізацію і повернення відносин країн до формату стратегічного партнерства. У грудні 2005 р. новим президентом Польщі став

лідер правоцентристської партії «Право і справедливість» Л. Качинський. З одного боку, він був прихильником зміцнення українсько-польських відносин для стримування амбіцій РФ у регіоні, а з іншого, під впливом посилення правих сил у польській політиці у відносинах з Києвом знову актуалізувались суперечки навколо історичної пам'яті.

28 лютого 2006 р. відбувся перший візит президента Л. Качинського до України, а вже 12-13 травня того ж року В. Ющенко здійснив візит до Польщі у відповідь. Порядок денний переговорів лідерів країн у 2006-2008 рр. охоплював питання європейської інтеграції, енергетики, військово-технічної співпраці, підготовки Угоди про малий прикордонний рух. Л. Качинський підтвердив роль Варшави як друга і адвоката інтересів України в Європейському Союзі.

6 грудня 2007 р. президенти В. Ющенко і Л. Качинський у Києві підписали спільну декларацію «Загальні виклики – нові напрямки стратегічного партнерства» [36, с. 589]. Документ підтвердив стратегічне партнерство між країнами та підтримку Польщі курсу України на вступ до НАТО і ЄС. Серед сфер співпраці були визначені регіональна безпека, європейська інтеграція, торгівля, реалізація енергетичної незалежності.

З 2006 р. польське посольство та експерти почали надавати консультативну допомогу українським урядовим відомствам у питанні адаптації законодавства та стандартів ЄС. Висока динаміка двосторонніх відносин Києва та Варшави у цей період забезпечувалась активною роботою багатьох інституційних платформ – консультативного комітету Президентів, Українсько-польській конференції з питань європейської інтеграції, українсько-польського форуму, Міжурядовій координаційній раді з міжрегіональної співпраці, Змішаної комісії з питань економічного співробітництва. Таким чином, інституціоналізація контактів між країнами досягла рівня стратегічного партнерства. Також інтенсифікації діалогу між державами сприяли гарні особисті відносини В. Ющенко і Л. Качинського [36, с. 584].

З іншого боку, така динаміка українсько-польських контактів відображала кількісні, а не якісні параметри відносин. У 2005-2008 рр.

окреслились тенденція до асиметричності і браку практичного наповнення цих відносин. У міру того, як економіка Польщі зростала, її економічний і геополітичний потенціал, порівняно з Україною також значно збільшився. За цими показниками у другій половині 2000-х рр. вже було складно говорити про відносини двох співставних партнерів.

Іншою проблемою у діалозі була певна поверхневність контактів. Висока динаміка контактів стосувалась переважно зустрічей президентів, голів МЗС та прем'єр-міністрів. Однак вони не підкріплювалися робочими контактами на рівні міністерств, агентств і регіональних влад. Звідси виникала інша проблема – брак практичного наповнення і проєктів. Навіть доволі важливу для життя населення прикордонних регіонів Угоду про малий рух країни обговорювали понад 5 років.

Таким чином, характерними рисами в українсько-польських відносин, які проявились у цей період, стали асиметричність, значна залежність від особистих стосунків президентів, вибудовування «згори», поверхневність діалогу.

Найбільш інтенсивним з точки зору дипломатичних контактів став 2008 р., коли президенти провели 11 зустрічей як у двосторонньому форматі, так і під час міжнародних заходів. У грудні 2008 р. у Варшаві була проведена перша Рада міністрів закордонних справ України і Польщі, на якій сторони обговорили як питання двосторонньої співпраці, так і місце України у майбутній стратегії ЄС «Східне партнерство». Через місяць, у січні 2009 р. голови МЗС Р. Сікорський та В. Огризко на зустрічі у Києві заявили про початок розробки «дорожньої карти» двосторонніх відносин на 2009-2010 рр. [45, с. 131].

Однак ця «дорожня карта» так і не була розроблена і затверджена через тривалий період політичних змін і невизначеності. 2009-2010 рр. в українсько-польських відносинах характеризується «заморожуванням» політичного діалогу, де-факто відносини були поставлені на паузу. У січні 2010 р. мали відбутися президентські вибори в Україні. Тому з весни 2009 р. українська еліта

поринула у президентську компанію, яка супроводжувалася тотальною боротьбою між таборами В. Януковича і Ю. Тимошенко.

2.2. Українсько-польські відносини за часів президентства В. Януковича

Напередодні президентських виборів в Україні польські ЗМІ, урядовці та експерти констатували кризу у відносинах з Києвом, не маючи уявлення як в цій ситуації діяти та вибудувати двосторонні контакти. У першій половині 2010 р. адміністрація нового президента України В. Януковича була зайнята зміцненням внутрішньополітичних позицій. Рішення Конституційного Суду про скасування політичної реформи 2004 р. у жовтні 2010 р. та початок репресій проти опонентів Януковича, які були сприйняті на Заході як відхід від демократичного розвитку, також додали негативного фону для вибудовування двосторонніх відносин.

Паралельно політичні потрясіння пережила Республіка Польща. У квітні 2010 р. біля Смоленська (РФ) в авіакатастрофі загинув президент Л. Качинський. Разом з ним загинуло 96 членів урядової делегації – понад половина міністрів, військових керівників і релігійних діячів, що стало трагедією для Польщі.

Позачергові президентські вибори були призначені через три місяці. За їх результатами перемогу здобув віце-маршалок Сейму, кандидат від ліберальної партії «Громадянської платформи» Б. Коморовський. У серпні 2010 р. він склав присягу на посаді президента.

У зовнішній політиці президент В. Янукович проголосив про повернення до багатовекторності. Тому у 2010-2012 рр. українська влада проводила політику балансування між ЄС, США та РФ. Збереження близьких відносин з Варшавою у цих умовах не виглядало очевидним пріоритетом, а роль Польщі як адвоката європейської інтеграції України дещо знижувалась. Окрім того, над українсько-польськими відносинами тяжіла підтримка офіційною Варшавою

попередньої «помаранчевої» влади. Протягом першого року президентства Янукович так і не відвідав Варшаву. При цьому обидві сторони продовжували говорити про гарні відносини між країнами і стратегічне партнерство.

Ситуацію дещо пом'якшував той факт, що новий президент Коморовський, будучи до цього віце-маршалком Сейму, при відвіданні України в 2007-2009 рр., зустрічався не лише з представниками влади, а й лідером опозиції Януковичем. Тому лідери країн мали певний особистий досвід контактів.

В. Янукович прийшов до влади, використовуючи проросійську риторіку. Оскільки вже у 2010 р. нова українська влада оголосила нейтралітет, де-факто відмовившись від прагнень до членства в НАТО, то підтримка Польщею курсу на зближення України і НАТО втратила актуальність. Адміністрація Януковича також прагнула дистанціюватися від прозахідного курсу В. Ющенко, але від курсу на європейську інтеграцію не відмовилася.

На фоні відходу Києва від чітко прозахідного курсу та авторитарних ознак польська зовнішня політика опинилася перед складним вибором – знизити рівень відносин з українською владою, втративши можливість впливу на Київ, або якось вибудувати відносини з адміністрацією Януковича, зберігши свою роль лобіста українських інтересів в Європі. Президент Б. Коморовський був прихильником прагматичного підходу. До того ж, країни у цей період спільно готувались до проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р.

У свою чергу В. Янукович також цінив контакти з Б. Коморовським та відносини з Польщею, будучи готовий співпрацювати там, де вважав корисним. Під час парламентських виборів 2012 р. в Україні Янукович навіть скористався порадою польського колеги. Під час визначення результатів виборів ЦВК не змогла встановити переможців на 6 мажоритарних округах, на яких йшла боротьба кандидатів від влади та опозиції. Щоб ще більше не псувати імідж в очах Заходу за порадою Коморовського було оголошено неможливим встановити результатів за округами, і виборча комісія відклала вибори у них.

Перший офіційний візит до Польщі президент В. Янукович здійснив лише через рік після обрання – в середині лютого 2011 р. У Варшаві президенти країн підписали Дорожню карту українсько-польського співробітництва на 2011-2012 рр. з чітким переліком сфер співпраці і завдань [18, с. 70]:

- посилення політичного діалогу: активізація роботи Консультаційного комітету президентів, міждержавної комісії з питань економічного співробітництва; ідея створення Ради керівників МЗС;
- європейська інтеграція: підтримка Польщею підписання між Україною та ЄС Угоди про Асоціацію, лібералізації візового режиму, співпраця у рамках програми «Східного партнерства», підтримка реформ;
- військово-технічна співпраця: навчання і співробітництво з НАТО, кооперація підприємств ВПК, військові контракти, обмін досвідом щодо участі в миротворчих операціях;
- торгово-економічне співробітництво: захист інвесторів у своїх країнах, проведення економічних форумів і конференцій, розвиток транспортної інфраструктури, будівництво швидкісного залізничного сполучення між країнами, підписання галузевих угод;
- Енергетика: залучення польських інвесторів до модернізації української ГТС, спільні проекти виробництва енергії з відновлюваних джерел, план дій з будівництва нафтопроводу "Одеса – Броди – Гданськ";
- Євро-2012: співпраця міністерств і відомств у реалізації Плану спільних дій України і Польщі з підготовки до проведення Чемпіонату з футболу.

Враховуючи вищезгадані політичні обставини, рівень і динаміка відносин України і Польщі у 2010-2013 рр. знизилися, порівняно з попереднім періодом. Більшість дослідників характеризує українсько-польські відносини у цей час як прагматичне партнерство [49, с. 3]. Хоча політики та дипломати продовжували оперувати терміном «стратегічне партнерство». Основою польської дипломатії залишалась допомога Україні у зближенні з ЄС – сприяння укладанню Угоди

про асоціацію, скасуванню візового режиму для українців, технічна допомога Києву у імplementації європейських стандартів у законодавство.

Окремим напрямком двосторонньої співпраці урядів стала підготовка до проведення чемпіонату Європи з футболу у червні-липні 2012 р. Право приймати футбольний чемпіонат Україна і Польща здобули у квітні 2007 р., однак активна фаза підготовки припала на 2010-2012 рр. У межах підготовки до змагань уряди країн координували зусилля з вирішення багатьох питань – модернізації пунктів пропуску на кордоні, залізничного сполучення, будівництва доріг. У підсумку європейський чемпіонат з футболу 2012 р. пройшов на високому рівні.

У другому півріччі 2011 р. розпочалося 6-ти місячне головування Польщі в ЄС. Одним з пріоритетів у цій ролі президент Коморовський назвав посилення співпраці Співтовариства зі східними сусідами. Так у жовтні 2011 р. у Варшаві відбувся саміт країн-учасниць «Східного партнерства», в якому прийняв участь й український президент. У березні 2012 р. у Брюсселі відбулося парафування Угоди про асоціацію Україна – ЄС (технічне погодження тексту). На спільній прес-конференції президенти України і Польщі відзначили стратегічне значення цієї угоди для європейської інтеграції України, підтримки реформ, а В. Янукович запросив польського колегу Б. Коморовського на саміт Центральноєвропейської ініціативи, який був призначений на 12 травня 2012 р. у Ялті.

У травні 2012 р. Європейський парламент для пришвидшення підписання Угоди про Асоціацію між Україною і ЄС створив спеціальну Моніторингову місію на чолі з О. Квасневським і колишнім головою Європарламенту П. Коксом.

У квітні 2013 р. польський парламент ухвалив нову Стратегію національної безпеки до 2022 р [23, с. 19]. У документі розвиток стратегічного партнерства з Україною визначався як один з ключових інструментів посилення безпеки Польщі на сході та в цілому у Східній Європі на фоні загрози російського ревізіонізму.

Бачивши тиск Росії на Януковича з метою зриву підписання Угоди з ЄС, польська влада продовжувала вмовляти його укласти Угоду. Навіть після того, як на саміті «Східного партнерства» у листопаді 2013 р. Янукович відмовився від підписання Угоди про асоціацію, Коморовський вмовляв його передумати.

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ПІСЛЯ 2014 р.

3.1. Відносини України і Польщі після Революції Гідності

Нову сторінку в українсько-польських відносинах новітньої доби відкрив 2014 р., що відзначився революційними подіями в Україні, російською анексією Криму та розпалюванням конфлікту на Донбасі. Під час «Революції Гідності» взимку 2013/2014 рр., як і під час «Помаранчевої революції» громадська думка, ЗМІ в Польщі повністю підтримували опозицію та протестуючих, які виступали за прозахідний курс України. Разом із тим, польська влада, прагнучи домогтись мирного вирішення політичної кризи в Києві, виступила одним з посередників між адміністрацією президента В. Януковича та опозицією.

За посередництва керівників МЗС Німеччини та Польщі Ф.-В. Штайнмаєра та Р. Сікорського 21 лютого 2014 р. В. Янукович та лідери опозиційних фракцій підписали Угоду про врегулювання політичної кризи. Розстріли демонстрантів у центрі Києва, втеча Януковича з країни на наступний день повалили його режим.

Польща однією з перших визнала уряд А. Яценюка, сформований трьома опозиційними фракціями наприкінці лютого 2014 р., а на початку березня голова польського МЗСР. Сікорського відвідав Київ і заявив про підтримку нового українського уряду [22, с. 275]. На фоні російської агресії Польща ініціювала прискорення ЄС підписання Угоди про Асоціацію з Україною. Також не дивно, що Польща була серед перших країн-членів ЄС, хто ратифікував цю Угоду. 28 листопада 2014 р. її ратифікував Сейм, а 4 грудня – польський Сенат.

Польща разом з країнами Балтії та Швецією рішучо виступили до введення Європейським Союзом економічних санкцій проти РФ навесні 2014 р. і активно лобіювали це рішення.

Перемогу на президентських виборах у травні 2014 р. П. Порошенко, який виступав за інтеграцію України до ЄС і НАТО, у Польщі сприйняли з

великим оптимізмом. Після режиму В. Януковича приход нової української влади бачився польській політичній еліті як нова можливість для поглиблення двосторонніх відносин. П. Порошенко відвідав Варшаву для зустрічі зі своїми американським і польським колегою на початку червня 2014 р. ще напередодні своєї інаугурації.

Свій перший візит до Польщі у статусі президента П. Порошенко здійснив у грудні 2014 р. Український лідер виступив перед Сеймом і Сенатом, зустрівся з польськими урядовцями і президентом. За результатами зустрічі П. Порошенко та Б. Коморовський підтвердили стратегічне партнерство та добросусідський статус відносин між країнами. Український лідер підкреслив, що Київ активно веде роботу з підписання Угоди про Асоціацію з ЄС, включно з всеосяжною зоною торгівлі, та угоди про безвізовий режим, що наблизять Київ до стратегічної мети – членства в ЄС. Б. Коморовський зазначив: «Варшава має й далі локомотивом руху України в ЄС, але на відміну від попередніх лідерів Польщі, необхідно зважати лише на реальні здобутки українців» [14, с. 19].

Таким чином, польська влада окреслила свою позицію після 2014 р. – готовність активно сприяти просуванню України шляхом європейської інтеграції за умови докладання зусиль і реформ з українського боку. Адміністрація нового президента П. Порошенко у 2014-2016 рр. намагалася зміцнити двосторонні відносини і роль Польщі як адвоката українських інтересів в ЄС.

У травні 2015 р. на президентських виборах у Польщі переміг представник консервативної партії «Право і справедливість» А. Дуда [33, с. 65]. Запропоновані новим головою держави зміни у зовнішньополітичному курсі включили пропозиції з формування гнучких союзів у Балто-Чорноморському регіоні, участь Польщі у Нормандському форматі, розміщення інфраструктури НАТО, зокрема постійних військових баз, в Центрально-Східній Європі. Головною загрозою для Польщі і надалі проголошувалась Росія з її неоімперськими амбіціями. Дуда також заявив про необхідність зміцнення

стратегічного партнерства з Києвом. Такі акценти польської зовнішньої політики збігалися з національними інтересами України.

Між П. Порошенко і А. Дудою встановилися робочі відносини. У 2016 р. динаміка контактів між лідерами була інтенсивною – 6 зустрічей, але майже всі вони були на міжнародних форумах [33, с. 67]. 2 грудня 2016 р. П. Порошенко відвідав з офіційним візитом Варшаву. Під час цього візиту міністри оборони України і Польщі підписали генеральну угоду про співробітництво в оборонній сфері. Країни домовились співпрацювати в таких сферах як оборонна політика і планування, військовий зв'язок, постачання оборонного обладнання, інженерно-технічні і дослідницькі роботи для ВПК.

Тодішній посол Польщі в Україні Я. Пекло у 2016 р. зазначив: «той фронт за свободу Європи, який у 1920 р. пролягав на Віслі, – зараз на Донбасі. Ми розуміємо, що безпека України – це і наша безпека. Перед обличчям спільного ворога варто забути про чвари й суперечки, що роз'єднують нас, максимально мобілізувати світову підтримку України. Польща в цьому контексті була, є і буде нашим союзником і стратегічним партнером»[43, с. 32].

Переломним став 2017 р. У першій половині 2017 р. двосторонні відносини продовжили зміцнюватися. Зокрема, у січні СБУ скасувала заборону на в'їзд до України меру Перемишля. Протягом року активізувалися двосторонні контакти на рівні міністерств, двічі збирався Консультаційний комітет президентів. Також у квітні вперше з 2012 р. відбулося VI засідання Міжурядової українсько-польської комісії з питань економічної співпраці. Для того, щоб відновити рівень стратегічного діалогу українська влада навіть дещо пом'якшила попередню жорстку позицію щодо історичних питань.

Розвивались контакти на рівні публічної дипломатії – відбувся українсько-польський форму партнерства, візити парламентських делегацій.

Але з літа 2017 р. атмосфера в українсько-польських відносинах почала погіршуватися. Паралельно з нарощенням двосторонніх контактів на всіх рівнях почалось вибухове загострення суперечностей на щодо історичної політики.

Взаємна агресивна риторика з історичних подій призвела до обміну нотами протесту, гострими коментарями політиків, мерів і викликами послів до МЗС для роз'яснення, відновлення «чорних списків» (небажаних осіб). Протягом 2017 р. у польських і українських містах мали місце провокації щодо дипломатичних установ, місць пам'яті, обмін конфронтаційними коментарями між інститутами національної пам'яті. Апогей загострення риторики припав на листопад-грудень 2017 р., коли спочатку голова польського МЗС В.Вашиковський порадив президенту А. Дуді скасувати запланований на грудень візит до України, а потім було скасовано засідання міжпарламентської асамблеї України і Польщі [33, с. 68].

Ані зустріч президентів 13 грудня 2017 р у Києві, ані спільні вшанування військових УНР, жертв трагедії у Катині ситуацію у двосторонніх відносинах не змінили. Більш того, по мірі наближення дати президентських виборів в Україні президент Порошенко все більше зміщався з центристських позицій до риторики патріотичного спрямування, розраховуючи на голоси виборців Центру та Заходу України. Таке зміщення на правий спектр, електоральна формула «Армія, мова, віра» до мінімуму зменшували простір для політичних компромісів у питаннях історичної пам'яті з Польщею.

Тому 2018 р. в українсько-польських відносинах характеризується кризою. 1 лютого 2018 р. Сенат Республіки Польщі ухвалив зміни до закону про Інститут національної пам'яті. 6 лютого президент А. Дуда підписав його. Ці законодавчі зміни передбачали запровадження кримінальної відповідальності до осіб, які публічно або письмово будуть стверджувати про скоєння поляками нацистських злочинів, а також проти тих осіб, які заперечуватимуть «злочини та терористичні дії українських націоналістів» проти польських громадян в 1925-1950 рр.

За змістом скандальний законопроект був спрямований проти згадок про табори смерті, акти Голокосту на території Польщі у часи Другої світової війни, які організували нацисти, та діяльності ОУН і УПА у міжвоєнний і воєнний періоди. Закон викликав обурення США, Ізраїлю та України.

Вранці 1 лютого президент України П. Порошенко заявив, що новий закон «не відповідає принципам стратегічного партнерства між країнами, а історична правда вимагає відвертої розмови, а не юридичних заборон». 6 лютого Верховна Рада України засудила ухвалений законопроект і закликала Дуду накладити вето на документ, щоб не руйнувати українсько-польські відносини.

В цілому у 2015-2018 рр. порядок денний українсько-польських відносин складала питання регіональної безпеки, військово-технічної співпраці (ВТС), підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України, енергетики, координація позицій країн у міжнародних організаціях.

Попри розбіжності щодо історичних питань актуальні виклики для обох країн у регіоні були аналогічними – агресія Росії та енергетична незалежність. Так у сфері енергетики Варшава та Київ спільно виступали проти будівництва РФ і Німеччиною дном Балтійського моря газопроводу «Північний потік – 2» і співпрацювали над проектом розбудови Енергетичного мосту між Україною і ЄС (через Бурштинської ТЕС, підключену до європейської електромережі). Іншим перспективним проектом, який опрацьовувався у двосторонньому форматі, було будівництво газового інтерконектора [7, с. 22].

Протягом 2018 – початку 2019 рр. двосторонні відносини були де-факто на паузі. У цей період відбулося 3 зустрічі президентів Порошенко і Дуди на полях міжнародних форумів, які мали формальний характер. Зрештою показовою стала річниця трагічних подій на Волині 1942-1943 рр. в 2018 р. (11 липня). У цей день П. Порошенко і А. Дуда окремо один від одного відвідали сусідні країни.

В останні роки президенства П. Порошенко українсько-польські відносини характеризувалися дихотомією – значна кількість контактів на різних рівнях, з різних напрямків (безпека, енергетика, прикордонна співпраця, європейська інтеграція, торгово-економічні питання) і паралельно нарощення конфронтації і націоналістичної риторики з питань історичної пам'яті.

Важливим аспектом українсько-польських відносин, який залишається у тіні політичних контактів і суперечок, є економічні взаємозв'язки. Якщо на початку 1990-х рр. поляки масово їздили до України за дешевими товарами, то вже у 2000-х рр. ситуація змінилась на протилежну. Особливо активно польська економіка почала зростати у 2000-х рр. Навіть під час світової економічної кризи 2008-2009 рр. Польща продемонструвала мінімальне економічне зростання.

Серед чинників, які стали двигунами росту польської економіки в останні 15 років, можна виділити вступу до ЄС та відкриття європейських ринків, значні інвестиції з фондів ЄС, раціональна економічна політика та спеціалізація та, чи не найголовніше, постійний притік відносно дешевої робочої сили – трудових мігрантів з України, Білорусі та Молдови. У 2016-2020 рр. на українців припало до 80% усіх польських закордонних віз. За різними оцінками, у 2021 р. в Польщі працювало 1,8-2 млн. українців [5, с. 87]. Їх середній розмір заробітної плати на 35% менший, ніж у поляків. Завдяки трудовим мігрантам польська економіка отримує суттєві вигоди, а українці можуть заробляти значно більші кошти, ніж на Батьківщині. Щороку з Польщі мігранти переказують до \$3 млрд. З 2016 р. саме Польща стала головним напрямком трудової міграції для українців.

Напередодні президентської компанії 2019 р. в Україні офіційна Варшава відчувала розчарування у діалозі з адміністрацією Порошенко, а тому перемога на виборах В. Зеленського була сприйнята у Польщі зі стриманим оптимізмом.

Польські урядові та експертні кола вважали, що за нового президента Київ продовжить прозахідний курс, а В. Зеленський попри свою недосвідченість буде мати не менший вплив на внутрішньополітичні процеси, ніж Порошенко, але при цьому у зовнішній політиці позиція нової української влади буде більш гнучкою, центристською, не обтяженою правою риторикою. Хоча завищених очікувань щодо нового президента у Польщі також не було [5, с. 85].

У вітальному листі В. Зеленському з нагоди перемоги на виборах А. Дуда відзначив необхідність «нового погляду» на спільні сторінки історії та висловив надію на позитивні зміни за його каденції. У 2019-2020 рр. польська сторона займала вичікувальну позицію, прагнучи зрозуміти зовнішньополітичний курс нового українського президента.

Обійнявши посаду 20 травня 2019 р., вже 4 червня президент В. Зеленський здійснив свій перший візит до Брюсселя, де зустрівся з керівниками ЄС, НАТО, президентами Польщі та Грузії. Перший офіційний візит до Польщі Зеленський здійснив 31 серпня 2019 р. для двосторонньої зустрічі з польським колегою. Від початку між А. Дудою і В. Зеленським встановилися гарні особисті відносини [26, с. 220].

Перша половина 2020 р. в українсько-польських відносинах відзначилась зменшенням динаміки політичних контактів між країнами, що було пов'язано з президентськими виборами в Польщі та пандемією COVID-19. За результатами другого туру виборів 12 липня 2020 р. А. Дуда був переобраний на другий термін, отримавши 51,2% голосів виборців.

Польський президент відвідав Україну 11 жовтня 2020 р. Перед тим візит планувався на квітень, але через пандемію був перенесений. За результатами зустрічі президенти країн В. Зеленський і А. Дуда ухвалили спільну заяву щодо порядку денного українсько-польських відносин. У ній лідери підтвердили свою налаштованість на посилення співпраці для подальшої євроінтеграції України, зростанні взаємних інвестицій в країни, зміцнення енергетичної безпеки Східної Європи. Польща і Україна у той період жорстко виступали проти будівництва газопроводу «Північний потік – 2» з РФ до Німеччини дном Балтійського моря і прагнули зірвати реалізацію цього проекту, вбачаючи у ньому загрозу. Також на переговорах була досягнута домовленість активізувати діяльність Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва, підписані економічні угоди.

Під час візиту до Києва А. Дуда відвідав польське військове кладовище в Биківні, де вшанував пам'ять закатованих 80 років тому НКВС польських

солдат. На спільній прес-конференції президенти засудили вандалізм щодо українських пам'ятників у Польщі і польських меморіальних місць в Україні, а Дуда заявив, що історичні питання мають обговорюватися з повагою до обох народів[8, с. 9]. При цьому під час особистої розмови президентів тема історії не піднімалася.

Після цього візиту у двосторонніх відносинах України і Польщі намітилося зближення. Порядок денний двосторонніх переговорів традиційно формувався з трьох блоків – політичні, торгово-економічні та історико-гуманітарні питання, але польська сторона тепер фокусувалася на економічній складовій і не прагнула загострювати тему історії, щоб залишити простір для практичних речей.

На фоні загострення агресивної риторики Росії навесні 2021 р. у Варшаві небезпідставно вважали, що спільні загрози у сфері безпеки, енергетики є більш важливими, ніж суперечки щодо історичної пам'яті. Навесні 2021 р. Польща активно підтримала ініціативу України з організації «Кримської платформи» як дипломатичного майданчика з деокупації півострова.

5 травня 2021 р. президент В. Зеленський відвідав Варшаву, де разом із президентами Польщі, Латвії Литви та Естонії взяв участь у відзначенні 230-річчя ухвалення першої конституції Речі Посполитої.

Станом на 2021 р. нормативно-правова база відносин України та Польщі нараховує 129 міжнародних договорів і угод, які регулюють усі напрямки, сфери двосторонніх відносин. Також діє понад 470 домовленостей, угод між місцевими і регіональними органами влади України і Польщі (містами, областями).

Паралельно президент України В. Зеленський і міністр закордонних справ Д. Кулеба виступили ініціативою створення за участю України регіональних альянсів для вирішення практичних завдань у конкретних сфер. Одним з них став Люблінський трикутник, започаткований 28 липня 2020 р. на зустрічі голів МЗС України, Польщі та Литви. Його метою стали просування євроінтеграційного курсу України та спільна протидія російській загрозі.

Наприкінці грудня 2021 р. у с. Гута Івано-Франківської області відбувся саміт Люблінського трикутника на рівні президентів. Президенти Польщі та Литви А. Дуда і Г. Науседа прибули на зустріч з В. Зеленським, щоб продемонструвати політичну підтримку на фоні нарощення росією військ на кордоні.

Повномасштабна війна росії проти України, розв'язана 24 лютого 2022 р. створила нові реалії, відкрила нову сторінку в українсько-польській відносинах. Зрештою, лідери Польщі та Литви А. Дуда і Г. Науседа відвідала Київ 23 лютого і покинули українську столицю за 6-7 годин до початку війни.

Польща не лише однією з перших жорстко засудила російське вторгнення, а й стала активно надавати дипломатичну, військову, фінансову та гуманітарну допомогу. У перший день війни Національний банк Польщі перерахував Україні \$1 млрд. (4 млрд. злотих) фінансової допомоги.

Варшава підтримала запровадження ЄС жорстких економічних санкцій проти росії і у подальшому стала головним лобістом їх посилення, виступаючи за введення повного нафтогазового ембарго і ізоляції агресора. На цьому шляху Варшава також активно чинила тиск на уряди Франції, Німеччини та Угорщини, які намагались залишити подальший мінімальний простір для переговорів з Москвою. Позицію Варшави щодо бачення цілей підтримки України 31 травня висловив польський прем'єр-міністр Матеуш Моравецький: «Якщо Європа і вільний світ програють цю битву, програють цю війну, ми більше не будемо в безпеці, тому що Путін завжди нам погрожуватиме і шантажуватиме. Звичайно, ми хотіли б, щоб його повністю усунули, він представляє грубу силу. І якщо Україна виживе як суверенна держава, що є нашим єдиним завданням та поясненням, чому ми підтримуємо Україну, чим можемо, – це буде нашою перемогою»[31].

Польща стала головним гуманітарним хабом для українських біженців, які тікали від війни. Станом на початок червня 2022 р., за даними ООН, з України під час війни виїхали 6,8 млн. осіб. З них понад 3 млн. виїхали до Польщі.

За перші два місяці війни Варшава надала Україні озброєння на \$1,6 млрд. За цим показником вона зайняла третє місце, після США і Великої Британії. Так у перші дні війни польський уряд передав ЗСУ партію мінометів, гранатометів, боєприпасів, шоломів. У подальшому номенклатура військової допомоги лише збільшувалася – ПЗРК «Перун», протитанкові комплекси, запчастини літаків та легка броньова техніка. У кінці квітня уряд Польщі ухвалив рішення про надання Україні важкого озброєння – 240 танків Т-72, декілька десятків самохідних артилерійських установок Krab калібру 155 мм.

Потужна військово-технічна та гуманітарна підтримка України Польщею призвела до зближення країн, формування основ українсько-польського альянсу. Ще під час боїв під Києвом 15 березня прем'єр-міністр й віце-прем'єр Польщі М. Моравецький та Я. Качинський разом з очільниками урядів Словенії та Чехії відвідали українську столицю для демонстрації підтримки.

13 квітня польський президент А. Дуда разом з президентами Латвії, Литви та Естонії відвідали Київ, де відвідали місця боїв і зустрілися з В. Зеленським. 22 травня президент Польщі А. Дуда відвідав Київ, де провів переговори з українським колегою та виступив у Верховній Раді України. Він став першим іноземним лідером, який виступив наживо перед українськими парламентарями з моменту початку війни. Він висловив подяку українському народу і ЗСУ за захист свободи та цінностей всієї Європи від російського імперіалізму. Дуда пообіцяв докласти всіх зусиль для членства України в ЄС. Виступаючи слідом, В. Зеленський відзначив, що «російські ракети знищили не лише українські об'єкти, а й сховище минулих суперечностей між Україною і Польщею».

А. Дуда виступив з ініціативою укладення нової угоди про добросусідство, яка б фіксувала б вихід двосторонніх відносин на новий рівень. Польський лідер зауважив, що було правильно розробити нову угоду до січня 2023 р. і повністю реалізувати стратегічне партнерство. Серед проєктів, які обговорювались під час зустрічі президентів, були розширення автомобільного залізничного сполучення між Україною та Польщею, налагодження поставок

українського продовольства на світові ринки через територію Польщі, поставки палива в Україну.

На думку багатьох оглядачів, цей візит та польська допомога у цей період закладають підвалини формування вісі Варшава-Київ як центру Східної Європи.

Виступаючи перед народом 5 травня на Замковій площі у Варшаві, Дуда заявив: «На десятиліття, а може, дай Боже, на століття матимемо братську для Польщі державу, і, як сподіваюся, пророчо сказав Зеленський, між нашими країнами – Польщею та Україною – не буде більше кордону. Щоб ми жили разом на цій землі, будуючи та відбудовуючи спільне щастя та спільну силу, яка дозволить відбивати будь-яку небезпеку чи будь-яку можливу загрозу» [30].

1 червня у Києві відбулося спільне засідання урядів України та Польщі, за результатом якого було підписано 8 документів щодо співпраці у різних сферах, зокрема в оборонній промисловості, транскордонній співпраці, енергетиці та екології, а також співпраці у питанні національної пам'яті [47]. Окрім того, уряди домовилися створити спільне підприємство з виготовлення зброї, активізувати прикордонну співпрацю, розвивати польсько-українсько-британський альянс і продовжувати працювати над посиленням санкційного тиску на росію.

7 червня 2022 р. заступник голови МЗС Польщі М.Пшидач запропонував підписати нову угоду про добросусідство між країнами у м. Гадячі Полтавської області. На його думку, буде символічним підписати новий документ у місті, де 1658 р. був укладений союз між Річчю Посполитою та козацькою старшиною для спільної боротьби проти Москви.

3.2. Проблемні питання в сучасних українсько-польських відносинах

Вже на початковому етапі в українсько-польських відносинах окреслились проблемні аспекти. Ними стали реституція культурних цінностей і трактування національної історії. У міжнародному праві під реституцією розуміють особливу форму повернення на Батьківщину об'єктів історичного, художнього, наукового значення, які були незаконно переміщені через кордон або втрачені внаслідок війн та інших політичних потрясінь. До таких культурних цінностей належать книги, архівні матеріали, художні колекції, археологічні предмети, рукописи.

Реституційна тематика виявилась доволі складною та чутливою для країн. Її витoki полягали у трьох історичних причинах. По-перше, протягом ХХ ст. кордони між Україною і Польщею змінювались тричі. По-друге, зміни кордонів супроводжувались війнами і взаємними втратами культурних скарбів. По-третє, реституційні питання були тісно пов'язані з національною пам'яттю. Польська історична свідомість містить певну ностальгію за втраченими східними землями, особливо Галичиною. У той же час ця тема є чутливою для мешканців і місцевої еліти Західної України. Тому доля втрачених цінностей, зміна адміністративних статусів бібліотек і архівів через зміну кордонів між країнами створили клубок суперечностей, які не вдається розв'язати останні 30 років.

Протягом 1990-х рр. реституційна тематика отримала великий розголос у польському суспільстві та ЗМІ, живлячи історичні травми. На думку більшості тодішніх політиків та інтелектуалів, ті передачі польських культурних цінностей з України, які відбулись у радянський період, охопили лише частину спадщини, і в нових реаліях тема культурної спадщини знову отримує актуальність. Перш за все це стосувалось цінностей в музеях і архівах Львову.

Так у січні 1990 р. на засіданні Сейму дискутувалося питання повернення зі Львову колишніх фондів бібліотеки імені Оссолінських («Оссолінеум»). Тоді ж польський міністр культури К. Скубішевський зробив заяву, що «Оссолінеум» хоч і розташовувався у Львові, але ніколи не належав місту, а тому його фонди мають бути передані Польщі як культурна спадщина.

Під час підписання Декларації про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин 13 жовтня 1990 р. одним з найбільш проблемних виявилось питання повернення культурних цінностей. У підсумку дипломати не змогли домовитись з цього пункту і воно не увійшло до тексту декларації.

У 1990-1994 рр. у польських ЗМІ активно обговорювалось необхідність висунення Україні вимог про повернення колекцій музеїв, архівів, бібліотек, які залишилися на територіях, які Польща втратила у 1944-1945 рр. Серед об'єктів вимог звучали картини і твори польських митців у Львівській картинній галереї та історичному музеї, картини у Житомирі та Вінниці, фонди колишньої Королівської бібліотеки в Києві. Серед аргументів для передачі польська сторона висувала незадовільний стан творів і умови зберігання в українських музеях. Українські діячі культури та посадовці, преса систематично спростовували ці звинувачення, однак напруга навколо цього питання зберігалась.

Вже у Договорі про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 р. між Україною та Польщею цій темі була виділена стаття 13: «сторони вживатимуть заходів, спрямованих на виявлення і повернення культурних та історичних цінностей, які були втрачені, незаконно вивезені або іншим нелегальним шляхом опинилися на території другої сторони» [34, с. 35].

Під час візиту до Києва у травні 1993 р. польський президент Л. Валенса, окрім підписання договорів про регіональну співпрацю та правову допомогу, як знак поваги до сусіднього народу передав Україні архівні збірники протоколів громадської організації «Просвіта» за 1868-1923 рр., які після 1945 р. зберігались у фондах Варшавської бібліотеки [24, с. 134]. На думку Валенси, цей жест мав сприяти українсько-польській співпраці у реституції культурних цінностей.

Однак через внутрішньополітичні процеси в Україні питання реституції на декілька років знову було заморожене. 25 червня 1996 р. уряди країн підписали «Угоду про співробітництво в справі охорони, повернення втрачених

і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей» [46], яка визначила рамки цієї роботи. Угода передбачала спільні зусилля зі встановлення кількості, вартості, умов зберігання та стану культурних цінностей, які пов'язані з історією сторін і знаходяться на територіях України і Польщі.

Відповідно до угоди, була створена Міжурядова українсько-польська комісія, до компетенції якої було віднесено пошук, облік культурних цінностей, які є предметом розшуку України та Польщі, взаємне інформування сторін про їх результати, а також підготовка експертних висновків. Комісія мала збиратися двічі на рік по чергово у кожній із країн.

Перше засідання Міжурядової комісії відбулося у Львові в травні 1997 р. Президент Польщі О. Квасневський у рамках курсу на примирення в українсько-польських відносинах, прагнув пом'якшити ситуацію з реституцією. Так у грудні 1996 р. він заявив, що тема «Оссолінеума» у двосторонніх відносинах вичерпана, а у березні 1997 р. висловив припущення, що ця колекція ймовірно залишиться у Львові, але польська влада вимагатиме гарантій щодо умов її зберігання. Однак думка Квасневського не покращила ситуації з питанням реституції. У 1997 році польська сторона направила до Києва вимогу на передачу колекції фондів бібліотеки ім. Оссолінських, понад 55 тис. предметів з фондів колишніх Музею ім. Короля Яна III, колекцій А. Смолінського та Болеслава Оржеховича.

У відповідь у 1998 р. українська сторона озвучила свої вимоги на частину музейних цінностей, які знаходились у музеях Кракова. За даними українського уряду, значна їх частина була незаконно вивезена під час нацистської окупації та залишилась на території Польщі. Зокрема мова йшла про археологічні колекції Державного історичного музею в Києві, які були вивезені в 1943 р. Окрім того, у 1999-2003 рр. сторони обговорювали право на реституцію відомої колекції малюнків Дюрера, які нацисти вивезли зі Львова.

Взаємні реституційні претензії країн призвели до заморожування роботи міжурядової комісії. Друге її засідання відбулося лише у лютому 1999 р.

Загалом у 1997-2015 рр. українсько-польська комісія з реституції культурних цінностей провела шість засідань у різних містах. Останнє відбулось у Ольштині у червні 2015 р.[44, с. 65]. На регулярній основі збирались експертні групи з бібліотечних цінностей, архівної спадщини та музейних фондів. Серед головних позитивів у переговорному процесі слід відзначити встановлення робочих контактів між державними структурами, бібліотеками, музеями обох країн. Іншим результатом стала реалізація проекту між Національною бібліотекою імені Оссолінських у Вроцлаві та Львівською національною науковою бібліотекою ім. В. Стефаника з оцифрування колишніх фондів «Оссолінеум». Також вітчизняним експертам був наданий доступ до низки музейних експонатів, архівних фондів для проведення наукової експертизи, формування каталогів і оцифрування цих зібрань.

На зібранні міжурядової комісії з реституції у 2006 р. вдалось сформувавши спільне бачення сторін щодо архівної спадщини. Сторони письмово зафіксували, що сферою спільного інтересу є архівні зібрання, що належать до національних фондів, не підлягають поверненню, але мають велике значення для партнера. Для Польщі практичний інтерес становлять ті архівні матеріали, які створені різними органами державної і місцевої влади на території сучасної України за той період, коли ці території входили до складу Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, Російської імперії, міжвоєнної Польщі, а також документи польських військових частин, громадських організацій, окремих родин і осіб у ці періоди.

Для української сторони сфера інтересу становить документи, архівні дані, які знаходяться на території Польщі, які належать українським громадським організаціям, військовим частинам, окремим родинам і особам, і були створені у період, коли ці території входили до складу Речі Посполитої, Австро-Угорської імперії, Російської імперії, міжвоєнної Польщі.

У практичному вимірі українська-польська співпраця у сфері реституції спирається на концепцію відкритості один для одного наукових і художніх зібрань, архівних і музейних фондів, підготовки їх каталогів, обміні

інформацією про їх стан, їх дослідженні та оцифрування з збереження майбутнім поколінням. За цей час кожна зі сторін отримала цілісне уявлення про кількість та стан тих предметів, які її цікавили, були складені каталоги більшості колекцій і речей.

Тим не менш, в рамках роботи комісії за останні 25 років не відбулося жодного акту передачі культурних цінностей між країнами. Головне протиріччя полягає у різних підходах до трактування предмету міжурядової угоди 1996 р [44, с. 64].

Текст угоди чітко зафіксував, що предметом є культурні цінності, втрачені і незаконно переміщені на території сторін безпосередньо в період від 1 вересня 1939 р. по 2 вересня 1945 р. Поняття «територія сторін» стосувалось державних кордонів України і Польщі, які сформувались системою післявоєнних договорів і існували на 1991 р. Польська сторона трактувала предмет угоди дуже широко та намагалась обґрунтувати свої права на більшість культурних цінностей, що знаходились на територіях, що належали їй до 1 вересня 1939 р. На її думку, всі рішення та правові акти щодо прав власності на культурні цінності на територіях, що від 17 вересня 1939 р. увійшли до складу УРСР, не були дійсними, а отже не створювали права власності на ці цінності.

Українські офіційні особи, експерти, спираючись на текст угоди, вказували на те, що її предметом не є культурні цінності, що належать до колекцій і фондів в сучасній Україні, зокрема й тих земель, які раніше входили до складу Польщі. Ті колекції та цінності у музеях, архівах і бібліотеках Львова, на які польська сторона заявляла вимоги, сформувались на території міста, знаходились у ньому під час війни і залишились у місті після війни. Зміна їх адміністративного статусу та права власності були пов'язані зі зміною кордонів Польщі та СРСР, а кордони після 1945 р. визнані обома сторонами.

Ще більш проблемними є складні питання історичної пам'яті. Дуже болючі спогади і травми в історичній пам'яті українців і поляків залишило ХХ ст. У цей період, як вже відзначалося, кордони між обома народами

змінювалися тричі, і кожний раз ці зміни були наслідками війн, насилля і великих жертв.

Болісними темами спільної історії стали українсько-польська війна 1918-1919 рр. за Галичину, польські акції «пацифікації» на Західній Україні, дії ОУН у міжвоєнній Польщі, криваві зіткнення 1943-1944 р. між поляками і українцями під час Другої світової війни, операція «Вісла» 1947 р.

Після 1945 р. в умовах соціалістичного табору і ідеологічної єдності між Польською народною республікою та СРСР не було суперечок щодо історичних подій і кривд. Однак на рівні суспільної свідомості обох народів накопичувались негативні стереотипи і домисли. У поляків щодо українців склався міцний образ бендерівця і бульбівця, які чинили злочини, а відносини між народами асоціювалися з терористичною діяльністю ОУН у II Речі Посполитої, боротьбою Армії Крайової та УПА. Більшість польських істориків і підручників малювали відносини між народами у міжвоєнний час і під час 1939-1945 рр. як вкрай напружені, конфліктні, замовчуючи причини і роблячи акцент на терористичній діяльності ОУН-УПА. У свою чергу у мешканців західних областей УРСР образ поляків асоціювався з підступними ляхами, які прагнули володарювати і дискримінувати українців. Після здобуття країнами політичної незалежності ці негативні стереотипи стали тягарем над двосторонніми відносинами.

Безперечно найбільш болісною точкою у спільній історії народів в ХХ ст. вважається Волинська трагедія – обопільні чистки українського і польського населення за етнічною ознакою на Волині у 1943-1944 рр., які проводили УПА та польська Армія Крайова. Для польської історичної пам'яті навіть сьогодні ця тема є дуже хворобливою. У польській мові ці події описуються як *Rzeźwołyńska* («Волинська різанина»). За даними польських істориків, у результаті етнічних чисток загинуло 50-60 тис. поляків і до 10-12 тис. українців, а самі трагічні події представляються як геноцид поляків, який вчинили українські націоналістичні організації [21, с. 526]. Українські

дослідники оперують іншими цифрами щодо загиблих на Волині – щонайменше 35 тис. поляків і понад 20 тис. українців.

Розходяться також і трактування причин Волинської трагедії. Польські історики бачать головну причину масових вбивств у антипольській агітації ОУН і підбуренні з боку німців. Українська історіографія має інше бачення причин цього кривавого конфлікту – дискримінаційна політика щодо українців у регіоні з боку польського уряду у міжвоєнний час, впевненість поляків у своєму праві на території Західної України, що і призвело до жорсткого протистояння сторін.

Таким чином, перепоною у цій ситуації є трактування історичних подій. Для поляків Волинська трагедія є геноцидом («різаниною»), за який українська сторона так і не наважалась вибачитись. Вітчизняне позиція спирається на те, що у 1943-1944 рр. на Західній Україні відбувався українсько-польських конфлікт і масові жертви, злочини були з обох боків.

Якщо після 1991 р. тема реституції культурних цінностей одразу отримала актуальність у двосторонніх відносинах, то питання щодо складних історичних подій ХХ ст. почали звучати гостро лише на початку 2000-х рр.

У 1990-х рр. тема Волинської трагедії була практично не відома широкій аудиторії в обох країнах. У попередній період з ідеологічних міркувань складні та травматичні події спільного минулого замовчувалися як в Польській народній республіці, так і в СРСР і УРСР, а дослідження цієї теми не віталися. У перші роки після падіння комунізму ані в Польщі, ані в Україні не існувало колективної пам'яті про цю трагедію. Ці події залишалися у родинній пам'яті жертв, а також осмислювалися в середовищі польської еміграції на Заході та невеликого кола істориків. Як відмічає Т. Банах, у польській суспільній свідомості на той період існували антиукраїнські стереотипи, українця-бендерівця, терориста, але вони асоціювалися не з Волинською різнею, а з діяльністю УПА у південно-східних регіонах Польщі [4, с. 67]. У прикордонних районах згадки про трагічні події хоч і були у спілкуванні людей, але конфліктів не спостерігалось щодо цієї теми.

У публічному просторі в Польщі ця тема з'явилась в середині 1990-х рр. після 50 років замовчування за ініціативою польських ветеранських організацій, які репрезентували жертв волинських подій. У 1990 р. вийшла книжка істориків В. Семашка і Ю. Туровського «Злочини українських націоналістів», написана на основі спогадів польських свідків і жертв, колишніх солдат Армії Крайової. Тоді ж часопис «Karta» почав публікувати спогади свідків тих подій. У 1992 р. біля Любомля Волинської області були проведені перші ексгумації і перепоховання поляків, вбитих УПА, також освячення кладовища у Засмиках, де були поховані солдати 27-ї Волинської дивізії Армії Крайової.

У 50-ту річницю Волинської трагедії (1993) у Польщі не було жодних офіційних або публічних заходів. На початку 1990-х рр. у середовищі політичної та інтелектуальної еліти Польщі домінувала думка, що Україна, яка тільки-но здобула незалежність, не готова до таких чутливих дискусій.

У 1996 р. Світовий союз воїнів Армії Крайової (ССВАК) та Об'єднання українців у Польщі (ОУП) ініціювали проведення циклу історичних семінарів з дослідження і висвітлення Волинської трагедії. Керівництво ССВАК зазначило, що організовуючи дискусії, прагне правду про ці події, якою б вона не була, поширити її у суспільстві. У 1996-2001 рр. почергово відбулося 10 семінарів, в яких прийняло участь кілька десятків істориків з обох країн. Зустрічі відбувалися двічі на рік почергово у Варшаві та Луцьку.

У 1995 р. відбулася перша публічна дискусія з цієї теми у польській пресі. З липня по листопад впливова газета «GazecieWyborczej» опублікувала цикл статей під назвою «Волинь: пошук правди». Опубліковані матеріали викликали жваві дискусії серед читачів та інтелектуалів. Серед польських політиків у них взяв лише представник лівої партії «Унії праці», віце-спікер Сейму Александр Малаховський, який до того ж народився у Львові [32, с. 81]. До 2003 р., коли відзначалася 60-річниця Волинської трагедії, статті у «GazetaWyborcza» 1995 р. були чи не єдиною значною публічною дискусією з цього приводу у Польщі. В Україні протягом 1990-х рр. ця тематика залишалася непомітною у ЗМІ.

Президент Польщі А. Квасневський (1995-2005) був представником лівих сил і вибудовуючи українсько-польські відносини, прагнув пом'якшити існуючі протиріччя і просував формулу «пробачаємо і просимо пробачення». Подібної точки зору дотримувався і Л. Кучма, який був вихідцем з Дніпропетровську, а не з Західної України. У період їх президенства спостерігалось спроба примирення. Як результат, існувала домовленість залишити історію історикам, працювала двостороння комісія істориків. Так у спільній заяві 1997 р. президентів України та Польщі «До порозуміння і єднання» ця тема згадувалася досить невиразно та побічно. Серед історичних проблем у двосторонніх відносинах була згадка про «кров, пролиту на Волині» без визначення винуватців і жертв.

У липні 1998 р. під час відзначення 55-ї річниці Волинської трагедії на офіційному рівні ніяких заходів не проводилося. Польські газети обмежились публікацією матеріалів про відзначення цієї дати ветеранськими організаціями, а в українських ЗМІ невеликі повідомлення розмістили регіональні ЗМІ [4,с. 68].

Ситуація почала змінюватись з 2000-х рр. На початку 2000-х рр. на теренах Західної України з боку обласних і місцевих рад починається реабілітація діячів ОУН і УПА – визнання на регіональному рівні їх учасниками Другої світової війни, встановлення соціальних виплат, відкриття пам'ятників, перейменування вулиць на їх честь. Це викликало хворобливу реакцію у сусідній Польщі, сприяло відродженню старих образ і стереотипів.

З іншого боку, у 2000-х рр. у політико-партійному спектрі Польщі почали помітно посилюватися праві сили, головною з яких стара правоконсервативна партія «Право і справедливість». У 2005 р., у Польщі у Сеймі була сформована правоцентристська коаліція на чолі з «ПіС», а її співголова Л. Качинський став президентом. Тому у 2000-х рр., коли в Україні відбувалася часткова героїзація діячів націоналістичного руху, а в Польщі наростала націоналістичні настрої, історичні питання політизувалися і стали впливати на двосторонні відносини.

Окрім того, у 2000 р. у Польщі після тривалих дискусій була створена окрема урядова інституція, яка б відповідала за історичну політику, – Інститут національної пам'яті, керівництво якої зайняло консервативну позицію.

Під час президенства В. Ющенко і Л. Качинського президенти за рахунок гарних особистих відносин намагались пом'якшити ситуацію, але вже тоді було видно, що польська сторона відмовилася від формули історичного примирення Квасневського-Кучми. У 2009 р. Сейм ухвалив резолюцію «у справі трагічної долі поляків на східних кресах», у якій ОУН і УПА звинувачували «у масових вбивствах, що мають характер етнічних чисток і ознаки геноциду».

У період 2010-2013 рр. спостерігалася розрядка у відносинах країн щодо історичних питань. В. Янукович, будучи вихідцем зі східних регіонів України, не мав жодного інтересу до історичних питань. Тодішній польський президент Б. Коморовський (2010-2015) був представником ліберальної і центристської партії «Громадянська платформа» також не загострював складні теми, прагнучи зберегти видимість стратегічного партнерства з Києвом. Тому сторони уникали історичних питань, концентруючись на економічній співпраці.

Відвідуючи Київ у квітні 2015 р. наприкінці своєї каденції Коморовський відзначив, що країни давно сприймають одна одну як стратегічні партнери і непорозуміння навколо історії не зіпсують відносин. У питаннях історії і кривд, на думку польського президента, найбільш розумним є шлях примирення.

У той же час у польській політиці позиції консервативних і патріотичних сил постійно зростали протягом 2010-х рр. У липні 2014 р. Сейм ухвалив заяву про вшанування жертв Волинської трагедії, в якій покладав всю відповідальність за масові вбивства на українську сторону. Також польські депутати нагадали, що з 1991 р. офіційний Київ так і не вибачився за ці події. В цілому консервативна політична партія «Право і справедливість» (ПС) в історичній політиці просувала концепцію, спрямовану на зображення польської нації як жертви тоталітарних режимів ХХ ст., відбілювання неоднозначних сторінок національної історії.

Для «ПіС» Волинська трагедія займає одне з важливих місць в історичній політиці, а самі історичні питання вплетені в концепцію зовнішньої політики.

У травні 2015 р. президентом Республіки Польщі був обраний кандидат від «Право і справедливість» А. Дуда, а партія «ПіС» за результатами виборів до парламенту отримала більшість і сформувала уряд, отримавши майже повний контроль над державною владою у країні. У 2015-2016 рр. на фоні загострення безпекової ситуації у ЦСЄ А. Дуда і П. Порошенко прагнули активізувати діалог і покращити двосторонні відносини, але історичні суперечки загострювались.

22 липня 2016 р. польський Сейм ухвалив постанову про визнання подій на Волині 1943-1944 рр. геноцидом, здійсненим українськими націоналістами проти поляків», а 11 липня було визначення як день пам'яті цих жертв.

Це спричинило нову хвилю охолодження у двосторонніх відносинах і лавину заяв і коментарів. У 2016-2019 рр. у Польщі було зруйновано або пошкоджено десятки українських пам'ятників і поховань. Найбільш цинічним стало знесення на початку 2017 р. пам'ятника ветеранам УПА в Грушовичах Підкарпатського воєводства, у наслідок чого МЗС України викликало для пояснень посла Польщі.

У квітні 2017 р. Український інститут національної пам'яті припинив видачу польським експертам дозволів на проведення робіт з пошуку і ексгумації останків загиблих в Україні поляків доти, поки в Польщі не відновлять ті об'єкти, які були зруйновані останніми роками. Продовженням конфлікту на історичному ґрунті стало прийняття у Польщі у 2018 р. закону, який вводив кримінальну відповідальність за заперечення «злочинів українських націоналістів проти польських громадян в 1925-1950 рр.» [41, с. 178].

Прихід до влади в Україні президента В. Зеленського у Варшаві сприйняли як можливість перезавантажити двосторонні відносини. Враховуючи, що новий президент не був вихідцем з Західної України, не спирався патріотичну риторику у Польщі чекали на певні пом'якшення у сфері

історичних питань, що могло б дозволити вийти з кризи у відносинах. Наприкінці 2019 р. В. Зеленський скасував мораторій на видачу нових дозволів на пошукові та екстгумаційні роботи.

Під час зустрічей у 2020-2021 рр. президентів В. Зеленського і А. Дуди польська сторона не піднімала питання, пов'язані з історією, бажаючи залишити більше простору для співпраці у прагматичних питаннях (безпека, енергетика, економіка), але в цілому у період президенства В. Зеленського історичні питання поступово зникають з порядку денного українсько-польського діалогу.

ВИСНОВКИ

Український та польський народи мають тривалу та непросту історію взаємовідносин як сусіди. Протягом століть два народи співіснували, намагались будувати держави, конфліктували. Мабуть, ні з яким іншим з західних сусідів в українців немає такого великого пласту спільної історії та досвіду, як з поляками.

Розпад СРСР і здобуття Україною та Польщею політичної незалежності відкрили нову сторінку у відносинах народів вже на рівні суверенних держав. Польща від початку прагнула вибудувати партнерські відносини з українською стороною. У липні 1990 р. польський Сейм привітав проголошення Декларації про державний Україні, а у жовтні того ж року УРСР і Польща підписали Декларацію про принципи та основні напрямки розвитку відносин. У документі сторони визнали існуючий кордон між країнами непорушним, відмовились від територіальних претензій. Не випадково, що Польща першою середзарубіжних країн незалежність нашої країни 2 грудня 1991 р.

Швидке встановлення дипломатичних відносин на початку 1992 р. сприяло активізації контактів на різних рівнях, кульмінацією якої став візит президента України Л. Кравчука 18 травня 1992 р. до Варшави і підписання «Договору про добросусідство, дружні відносини та співробітництво» між країнами, який до тепер залишається базовою правовою рамкою двосторонніх відносин.

Після «романтичного» періоду 1991-1992 рр., коли відбулося встановлення стабільних контактів, в українсько-польських відносинах настав період стагнації (1993-1995), коли через внутрішньополітичні процеси в Україні двосторонні контакти на офіційному рівні значно скоротилися.

Прорив в українсько-польських відносин стався у 1996-1997 рр., результат якого стало проголошення стратегічного партнерства у відносинах між країнами. З одного боку, така якісна трансформація спиралася на об'єктивні передумови – співставний потенціал і центральне положення країн у

регіоні, схожі погляди сторін на питання регіональної безпеки, енергетики, спільне бажання рухатися до європейській структур і взаємна зацікавленість у співробітництві. З іншого боку, політичному зближенню країн сприяли постаті та гарні особисті відносини лідерів України і Польщі Л. Кучми і А. Квасневського.

Ключовими документами на цьому шляху стали Меморандум про стратегічне партнерство Польщі та України (25 червня 1996 р.) та спільна заява «До порозуміння та єднання» (21 травня 1997 р.). За часів президенства Л. Кучми та А. Квасневського відбулася явна активізація політичного діалогу і нарощення правової бази між країнами. У гуманітарній сфері існувала домовленість про винесення суперечок щодо історичної пам'яті в окремий напрямок, щоб не вони не блокували діалог у практичних сферах.

У цей період (1996-2004) українсько-польські відносини мали переважно двосторонній характер. Їх порядок денний формували такі сфери: прикордонна співпраця, торгово-економічні питання, енергетика, безпека. Хоча європейська інтеграція виконувала роль об'єднуючого чинника, вона не сильно впливала на двосторонні відносини, оскільки попри спільні прагнення інтегруватися до ЄС Україна і Польща рухалися до мети різними траєкторіями і швидкістю.

У науковій літературі та публіцистиці прийнято вважати, що проголошена Л. Кучмою і А. Квасневським ера стратегічного партнерства охоплює 1996-2004 рр. Однак у реальності можна говорити, що вона тривала лише до середини 2000 р. 2000-2004 рр. в українсько-польських відносинах характеризується стагнацією і певним охолодженням. Адміністрація Л. Кучми на початку 2000-х рр. потрапила у низку міжнародних скандалів і внутрішніх криз, опинившись в напівізоляції на міжнародній арені. Це відобразилося і на відносинах з Польщею – у діалозі країн стало менше практичних аспектів, попередні проекти гальмувались, а конфлікти щодо історичної пам'яті почали загострюватися. Можна констатувати, що після 2000 р. обидві сторони імітували дружбу і партнерство, при цьому користуючись риторикою стратегічного партнерства.

Новий прорив в двосторонніх відносинах стався після «Помаранчевої революції» 2004 р. в Україні. Симпатії польської громадської думки, політиків і ЗМІ однозначно були на боці В. Ющенко. За часів В. Ющенко і Л. Качинського українсько-польські відносини знову повернулися до стратегічного партнерства – значно активізувалися політичні контакти, була підписана Угода про малий прикордонний рух (2008), а складні історичні питання, зокрема з Меморіалам львівських орлят, вирішувалися на основі компромісів.

Головною зміною в українсько-польських відносинах у 2005-2008 рр. став їх перехід від двостороннього домультилатерального формату. Польська влада, прагнучи зближення ЄС і України, максимально інтегрувала напрямки співпраці з Україною (торгівля, прикордонна інфраструктура, енергетика) у європейський контекст. Окрім того, польська сторона ще більше активізувала свою роль як адвоката українських інтересів в ЄС і НАТО.

Серед негативних аспектів українсько-польських відносин у цей період можна відзначити асиметричність, значна залежність від особистих стосунків президентів, вибудовування «згори», поверхневості контактів.

Прихід до влади в Україні президента В. Януковича ознаменував перегляд Польщею підходів і пріоритетів співпраці з Україною. Проголошення Україною нейтралітету щодо НАТО і політики багатовекторності послабили роль Польщі як лобіста українських інтересів на Заході. На фоні змін польське керівництво опинилося перед складним вибором – знизити рівень відносин з Україною, або намагатись прагматично працювати з новою владою у Києві. Польська сторона обрала другу стратегію. Польська зовнішня політика на українському напрямку полягала у продовженні допомоги Києву у переговорах з ЄС щодо Угоди про асоціацію, скасування візового режиму, імплементації європейських стандартів у законодавство. У свою чергу адміністрація В. Януковича також не прагнула погіршувати відносини з Варшавою, цінуючи її зусилля.

Окремим напрямком двосторонньої співпраці урядів стала підготовка до проведення чемпіонату Європи з футболу влітку 2012 р. В цілому 2010-2013 рр. у відносинах країн можна охарактеризувати як прагматичне партнерство.

«Революція Гідності» 2014 р. та подальша російська агресія проти України відкрили нову сторінку в українсько-польських відносинах. Спільна загроза та прихід до влади в Україні прозахідних сил, підписання Угоди про асоціацію та безвізовий режим з ЄС сприяли новому зближенню Києва та Варшави.

Нові президенти країн П. Порошенко і А. Дуда у 2015-2016 рр. намагалися активізувати двосторонні відносини і повернутися до стратегічного партнерства. Порядок денний українсько-польських відносин за часів П. Порошенко складала традиційні сфери – регіональна безпека, європейська інтеграція, прикордонна співпраця, торгівля, енергетика, військово-технічна співпраця. Однак з середини 2017 р. відносини країн почали різко псуватися через питання історичної пам'яті. У внутрішній політиці Польщі посилювалися націоналістичні, консервативні настрої, результатом чого стала загострення агресивної риторики з історичних подій. Її кульмінацією стало ухвалення у лютому 2018 р. польськими депутатами змін до закону про Інститут національної пам'яті, які засуджували злочини українських націоналістів, «бандерівську ідеологію». Україна змушена була реагувати на такі недружні дії. У 2018-2019 рр. двосторонні відносини знаходилися у кризі.

Прихід до влади в Україні в 2019 р. президента В. Зеленського у Польщі був сприйнятий зі стриманим оптимізмом, як нова можливість відновити діалог. У 2020-2021 рр. відбулося поліпшення відносин Києва і Варшави, а між лідерами країн В. Зеленським і А. Дудою встановились гарні особисті відносини. Разом із тим, польська сторона у діалозі з Києвом намагається не загострювати питання, пов'язані з історією, залишається простір для обговорення практичних питань. У свою чергу В. Зеленський у гуманітарній сфері зробив декілька символічних поступок у питанні дозволів на пошуково-ексгумаційні роботи.

Повномасштабна війна росії проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., створила нову реальність в українсько-польських відносинах. Польща виявилася одним з найближчих союзників українців. Станом на початок червня Польща прийняла у себе понад 3 млн. українських біженців і надала

українському уряду військової допомоги на понад \$2 млрд., посівши за цим показником третє місце. Візит до Києва президента А. Дуди 22 травня та перше в історії спільне засідання урядів країн у Києві 1 червня формують підвалини нового українсько-польського союзу у Центрально-Східній Європі, а також основи для виникнення військово-політичного союзу України, Польщі та Великої Британії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александров О. Нова стратегія національної безпеки Польщі – відповідь на європейські виклики та загрози сьогодення. Стратегічні пріоритети. 2015. Вип. 1 (34). С. 131-138.
2. Алексієвець М. Лис Н. Співпраця України і Республіки Польща в оборонно-безпековій сфері: історіографія проблеми (1991-2017). Україна–Європа–Світ. Збірник наукових праць. 2018. Вип. 21. С. 97-102.
3. Алексієвець М. Ільчук І. Українсько-польські відносини сучасності. Тернопіль, 2016. 260 с.
4. Банах Т. І. Масові вбивства 1943 р. на Волині в польсько-українських історичних дискусіях 1990-х рр. Наукові записки НаУКМА. Історичні науки. 2021. Том 4. С. 65-72.
5. Білобровець О. Прагматизм міждержавних відносин України і Польщі на сучасному етапі. Дриновський збірник. 2021. №14. С. 84-90.
6. Бойчук О. Гринюк І. Генеза польсько-українських відносин у 1991-2017 рр. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. 2020. Вип. 37. С. 105-116.
7. Віднянський С. Проблемні питання партнерських відносин України з сусідніми країнами-членами ЄС та їх вплив на безпеку в Карпатському регіоні. Міжнародний науковий вісник. 2021. №1-2. С. 18-31.
8. Ворошилов О. 2020. Візит Президента Польщі А. Дуди в Україну 11-13 жовтня 2020 р. Україна: події, факти, коментарі. 2020. № 13. С. 4-12.
9. Воскобойник К. В. Становлення українсько-польських дипломатичних відносин. Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки». 2018. №2. С. 119-132.
10. Гевко В. 20 років українсько-польських відносин: випробування часом і спільна перспектива на майбутнє. Україна–Європа–Світ. Збірник наукових праць. 2011. Вип. 8. С. 126-134.

- 11.Геник М. А. Проблеми міжнаціонального примирення в діяльності президентів України й Польщі. Вісник Прикарпатського університету. Серія: Історія. 2008. Вип. 14. С. 87-92.
- 12.Гурак І. Початки формування інституційно-правових засад українсько-польського міждержавного діалогу. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2015. №29-30. С. 231-236.
- 13.Дацків І. Становлення та розвиток українсько-польських відносин у геополітичному просторі наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. Емінак. 2019. №2 (26). С. 141-148.
- 14.Зарембо К. Аудит зовнішньої політики: Україна – Польща: Дискусійна записка. Київ: Ін-т світової політики, 2016. 44с.
- 15.Зеліч В. В. Тітаренко С. О. Сучасні реалії економічного розвитку та співробітництва між Україною та Польщею. Науковий вісник ХДУ. Серія: Економічні науки. 2016. Вип. 17. С. 35-38.
- 16.Знахоренко О.М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах. Історичний архів. 2008. Вип. 2. С. 90-98.
- 17.Драус Я. Дослідження польсько-українських стосунків у 1991-2008 роках: нарис проблематики. Чорноморський літопис. 2010. Вип. 1. С. 32-41.
- 18.Євсюкова О. В. Україна та Польща: спільні стратегічні пріоритети в процесі історичних реформацій. Інвестиції: практика та досвід. 2013. №1. С. 68-73.
- 19.Єндращик К. Від добросусідства через стратегічне партнерство до прагматизму. Українсько-польські відносини в 1991-2005 роках. Вісник Прикарпатського університету. Політологія. 2018. Вип.12. С.173-185.
- 20.Ільчук І. Україна-Польща: відносини у політичній сфері (1991-2010). Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія. 2014. Вип. 1. Ч. 1. С. 157-162.

- 21.Каліщук О. Сучасна історіографія українсько-польського протистояння у роки Другої світової війни. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2012. №22. С. 523-534.
- 22.Киридон А. Троян С. Українсько-польський діалог в умовах революції гідності (2013-2014 рр.). Intermarum: історія, політика, культура. 2015. №2. С. 277-285.
- 23.Киридон А. Україна – Республіка Польща: етапи, реалії та перспективи відносин. Зовнішні справи. 2013. № 11. С. 18-21.
- 24.Ключук Ю. Польсько-українські відносини з питань реституції культурних цінностей (на прикладі архіву товариства «Просвіта»). Науковий Вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки». 2016. № 3(328). С. 132-136.
- 25.Криштанович М. Українсько-польські міжнародні відносини в контексті євроінтеграції та євроатлантичного вибору. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 24. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/225>
- 26.Криштанович М. Розвиток міжнародного співробітництва України з Польщею в сучасних умовах. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2021. №24. С. 219-223.
- 27.Криштанович М. Генеза українсько-польського співробітництва в зовнішній політиці в 1995-2005 рр. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2020. №23. С. 138-142.
- 28.Мелекесцев К. І. Бут О. М. Україна та Республіка Польща: еволюція від білатеральних відносин до євроатлантичної інтеграції: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020, 200 с.
- 29.Мелекесцев К. Становлення білатеральних відносин незалежної України та Республіки Польща: договірно-правова основа міждержавних відносин (1990-2004). Історичні і політологічні дослідження. 2018. №1. С. 152-163.
- 30."Ми розділимо перемогу": як Польща допомагає Україні у війні з Росією.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://tsn.ua/ukrayina/mi->

[rozdilimo-peremogu-yak-polscha-dopomagaye-ukrayini-u-viyni-z-rosiyeyu-2051743.html](https://news.liga.net/ua/world/news/moravetskiy-putina-nujno-otstranit-ot-vlasti-inache-ugrozy-i-shantaj-prodoljatsya)

31. Моравецький: Путіна треба усунути від влади, інакше погрози та шантаж триватимуть. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://news.liga.net/ua/world/news/moravetskiy-putina-nujno-otstranit-ot-vlasti-inache-ugrozy-i-shantaj-prodoljatsya>
32. Морозова О. Польща і Україна: проблеми і перспективи наукового діалогу. Історичний архів. 2020. Вип. 21. С. 78-90.
33. Мруз М. Від стратегічного партнерства до обмеженої співпраці. Польсько-українські відносини 2015-2019. Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини. 2020. Вип. 48. С. 65-70.
34. Нінічук А. Питання реституції в польсько-українських відносинах 90-х років ХХ століття (на прикладі архіву товариства «Просвіта»). Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2018. №19. С. 34-38.
35. Папіш Н. Федунь О. Динаміка міжнародно-політичних функцій українсько-польського державного кордону. Вісник Львівського університету. Серія: міжнародні відносини. 2015. Вип. 37. Ч. 3. С. 90-99.
36. Піх О. Українсько-польські відносини в період президентства Віктора Ющенка (2005-2010): асиметрія очікувань і можливостей. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2017. Вип. 29. С. 584-604.
37. Притулюк В. Збереження культурної спадщини крізь досвід реституції українсько-польських взаємин. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2021. №25. С. 99-103.
38. Секунова Ю. В. Главацька А. П. Міжнародна політика України та Республіки Польща: багатогранне й перспективне співробітництво. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки. 2021. №1. С. 46-51.
39. Слободян О. Україна та Польща в контексті українсько-польських міжнародних зв'язків кінця ХХ – початку ХХІ ст. Україна-Європа-Світ:

- збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2016. Вип. 18. С. 282-289.
- 40.Стемпнівський Т. Сурмач Б. Відносини Польщі з Литвою, Білоруссю та Україною. 450 років після Люблінської унії / пер. з польськ. О. Семенюк. К.: Ніка-Центр, 2020. 168 с.
- 41.Стрільчук Л. Війни пам'ятників у сучасних українсько-польських відносинах: відгомін минулого чи політизація історичної пам'яті? Військово-науковий вісник. 2019. Вип. 32. С. 168-180.
- 42.Стрільчук Л. Стрільчук В. Інституційні складові українсько-польських гуманітарних взаємин іспівробітництва: монографія. Луцьк: Волинські старожитності, 2013. 258 с.
- 43.Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів: аналітичні матеріали / упоряд. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 108 с.
- 44.Тичина І. Польсько-українська співпраця з питань реституції культурних цінностей. Актуальні проблеми зовнішньої політики України: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції студентів і молодих вчених. Чернівці: ЧНУ ім. Ю Федьковича, 2020. С. 64-65.
- 45.Трофимович В. Політичні відносини України і Республіки Польща. 1991-2010. Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія: Політичні науки. 2010. Вип. 4. С. 121-133.
- 46.Угода між Урядом України та Урядом РП про співробітництво у справі охорони та повернення втрачених і незаконно переміщених під час Другої світової війни культурних цінностей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616_120#Text
- 47.Уряди України і Польщі підписали вісім угод про співпрацю, - Шмигаль. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://censor.net/ua/n3345328>
- 48.Хаєцька О. Україно-польське співробітництво як елементсистеми безпеки у Європі. Матеріали другої міжнародної конференції «Травневі студії 2020:історія, міжнародні відносини». Вінниця, 2020. С. 27-30.

- 49.Хилько О. Нова зовнішня політика Польщі: виклик чи шанс для України? Зовнішні справи. 2012. №4. С. 1-5.
- 50.Чекаленко Л. Україна і Республіка Польща: від історичних стереотипів достратегічного партнерства. Зовнішні справи. 2010. № 3-4. С. 26-31.
- 51.Чернова А. В. «Польский фактор» в формировании и продвижении политики ЕС в отношении Украины в 1991–2011 годах. Вестник МГИМО. 2012. №2 (23). С. 31-38.
- 52.Чорна Н. Українсько-польські політичні відносини наприкінці 80-х рр. ХХ ст. – 2010 р.: історіографічні інтерпретації. Україна-Європа-Світ. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2013. №11. С. 253-263.
- 53.Янків М. Україна і Польща: стратегічне партнерство в системі геополітичних координат (політико-економічний та секторальний аналіз). Львів: Світ, 2011. 384 с.
- 54.Яцюк П. Стратегічне планування у сфері національної безпеки Республіки Польща: досвід для України. Політичне життя. 2020. №1. С. 138-142.
- 55.Baluk W. Stosunkipolskokukrainiskie w latach 2005-2012. OdromantyzmudoPragmatyzmu. RocznikInstytutuEuropyŚrodkowo-Wschodniej. 2012. №10. S. 25-38.
- 56.Konoczuk W. CzasnadoktrynpostgiedrojciowskwobecUkrainy. Nowa Europa Wschodnia. 2018. №1. S. 23-37.
- 57.Mróz M. Ukraina i Polska w obliczunowychwyzwa w dziedziniewspópracuwielostronnej ibezpieczestwa. Visnykof the LvivUniversity, SeriesInternationalRelations. 2017. №43. S. 22-28.
- 58.Sobczyk K. KonfliktnaUkrainie – porażkaczyszansadlaWspólnejPolitykiBezpieczeństwai Obrony UE? BezpieczeństwoNarodowe. 2015. №1. S. 37-60.
- 59.Szeligowski D. PrezydentWolodymyrZelenski. Gdyfikcjastajesierzeczywistoscia. PolskiPrzegląd Dyplomatyczny. 2019. №3(78). S. 92-98.

60. Tupalski T. A. Stosunki polsko-ukraińskie w latach 2004-2010. Colloquium. 2014. №3. S. 135-157.

ДОДАТОК А

Відгук на кваліфікаційну дипломну роботу

студентки групи 291-18-1

Міщенко Анастасії Артемівни

на тему: «Становлення та розвиток українсько-польських відносин»

Дипломна робота Анастасії Артемівни присвячена темі, яка на поточному етапі характеризується наявністю цілого комплексу чинників, що актуалізують дослідницьку увагу до себе під різними кутами зору. Нині Польща постає особливим, і без перебільшення, найближчим партнером України. Очевидно, що ці відносини пройшли довгий шлях і новітні часи – вже після руйнації соціалістичного табору – відрізняються цілою низкою викликів цим відносинам. Останні події продемонстрували, що на більшість викликів відносинам України та Польщі, ці країни змогли спільно знайти зважені та належні відповіді, які дозволили їм у критичний момент сьогодення створити надзвичайні приклади співпраці та підтримки. Тож, запропоноване дипломне кваліфікаційне дослідження Анастасії Артемівни присвячене значущій темі, яка набуває в поточних умовах важливого соціального звучання в світлі тієї допомоги, яку нині Польща надає Україні.

Дипломниця комплексно і виважено підійшла до структурування своєї роботи, поступово розгорнувши своє дослідження, що визначило загальну логічну структуру роботи. Можна констатувати, що запропонована структура дозволила вирішити завдання дипломної роботи і досягти поставленої мети. Розділи роботи мають належне змістовне наповнення, логічно пов'язані і взаємодоповнюють один одного, що свідчить про цілісність роботи А.А.Міщенко. Дипломна робота Анастасії Артемівни є стилістично

витриманою з коректним використанням професійного понятійно-категоріального апарату.

Особливістю кваліфікаційної роботи Міщенко А.А. стало уважне ставлення до методології дослідження, яке вона коректно охарактеризувала у Вступі і повною мірою реалізувала у роботі. Важливим на нашу думку, є також залучення польськомовних джерел до опрацювання проблематики кваліфікаційної роботи.

Серед недоліків роботи слід відзначити порушення балансу у структурі кваліфікаційної роботи, про що свідчить непропорційний обсяг підрозділів, так, зокрема розділ 2.2 – 4 сторінки займає, в той час як розділ 3.1, 3.2 по 11 сторінок. Проте це не може суттєво вплинути на оцінку, оскільки, в цілому представлена дипломна робота студентки Міщенко Анастасії Артемівни справляє позитивне враження, це – цілісне студентське наукове дослідження, яке має завершений характер. Дипломниця продемонструвала вміння формулювати завдання для досягнення мети дослідження та знаходити адекватні засоби для розв'язання завдань з використанням відповідного методологічного інструментарію. Робота відповідає усім вимогам, що пред'являються до дипломних робіт за ОКР «бакалавр» і може бути рекомендована до захисту з високою позитивною оцінкою (95 балів).

Керівник,

кандидат політичних наук,

доцент кафедри міжнародних відносин і аудиту

А.О. Перфільєва